

Samfunnsvirkninger av skitunnel i Meråker: en analyse av framtidige virkninger av en aktuell investering

Bildet er fra Torsby skitunnel (Kilde: www.langrenn.com)

INNHold

	side
INNHold	iii
1. INNLEDNING	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Formål, problemstillinger og gjennomføring	3
1.3 Rapportens innhold	4
2. SKIBYGDA MERÅKER	5
2.1 Innledning	5
2.2 Avstander og infrastruktur	6
2.3 Lokalisering Meråker videregående skole	6
2.4 Andre ski- og idrettstilbud i kommunen	8
2.5 Tilbud fra øvrig næringsliv	9
3. SAMFUNNSMESSIGE VIRKNINGER AV SKITUNNEL I MERÅKER	11
3.1 Investeringsfasen	11
3.2 Driften av skitunnelen	13
3.3 Sannsynlige investeringer og medfølgende endringer i lokal/regional etterspørsel	16
3.4 Tilstrømming av elever, studenter og idrettsutøvere	18
3.5 Virkninger for kommersiell overnatting, servering og annet næringsliv gjennom forbruk fra besøkende	19
3.6 Direkte omsetningsvirkninger	21
3.7 Sysselsettingsvirkninger	22
3.8 Andre virkninger	24
4. DISKUSJON OG KONKLUSJON	25
4.1 Sentrale resultater	25
4.2 Konklusjon	29
LITTERATUR	31
Vedlegg	33

Oppsummering

Dette er en oppsummering fra rapporten: "Samfunnsvirkninger av skitunnel i Meråker: en analyse av framtidige virkninger fra en aktuell investering", skrevet av Roald Sand ved Trøndelag Forskning og Utvikling AS høsten 2008. Rapporten beskriver resultatene av et prosjekt for Meråker kommune hvor formålet har vært å utvikle kunnskap om samfunnsvirkningene av en planlagt skitunnel i Meråker.

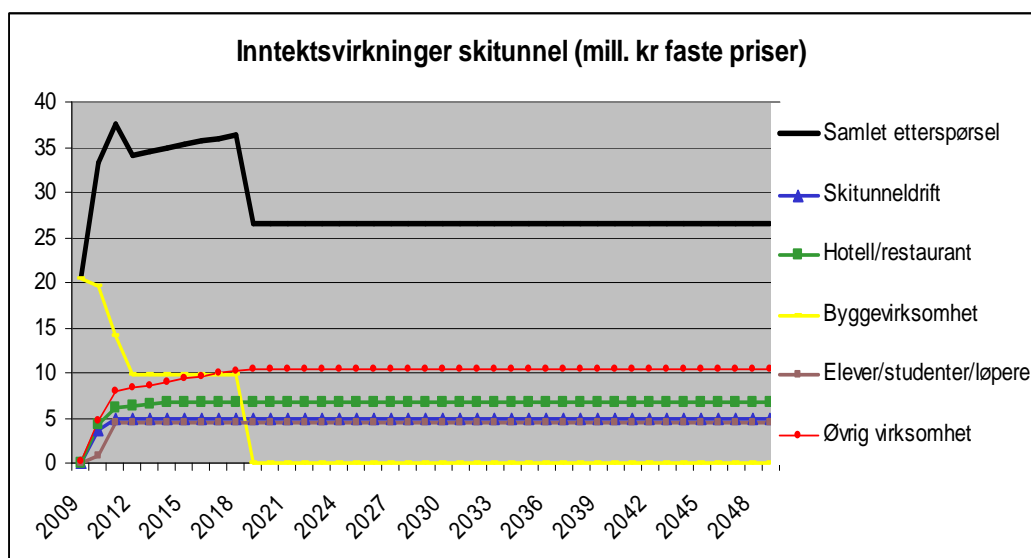
Bakgrunn

Meråker er en distrikts- og grensekommune med ca 2500 innbyggere. Den desidert største bedriften i kommunen, Elkem Meråker, ble lagt ned i 2006. Dette har gitt et sterkt behov for å skape nye, attraktive arbeidsplasser i kommunen. Skitunnel er lansert som et tiltak som kan bidra til vekst i Meråker. En skitunnel av god kvalitet er imidlertid såpass kostbar at den bør utløse betydelige samfunnsvirkninger for å bli realisert. I en liten kommune med sterkt behov for vekst i næringslivet for å beholde arbeidskraft og bosetting, kan en skitunnel trolig utløse store virkninger på sysselsetting og bosetting i forhold til vekstområder i storbyregionene i Norge.

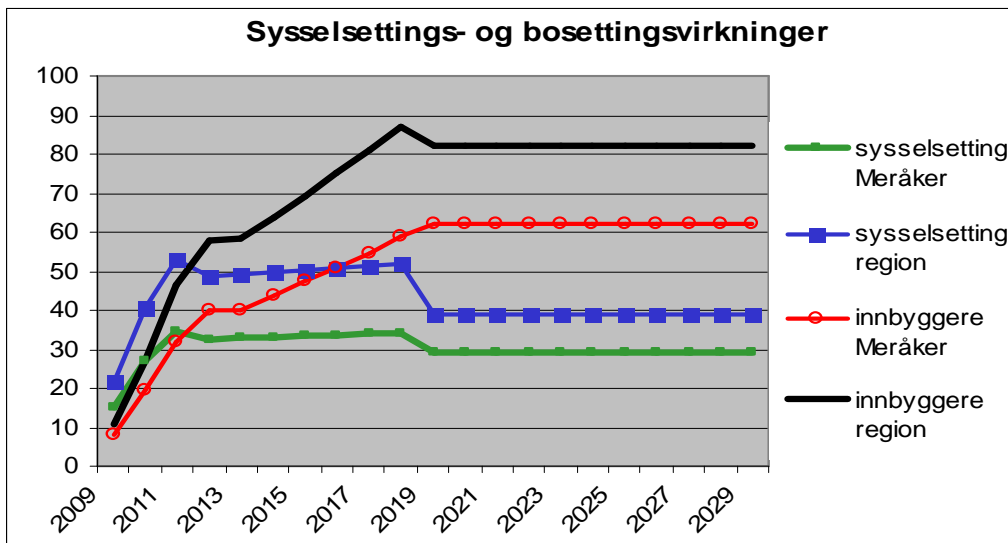
Resultater

Foreliggende budsjetter for selve skitunnelvirksomheten antyder 107 mill. kr i investeringskostnader, 24000 betalende løpere pr år, 5,2 mill. i driftsinntekter og 2 millioner kr i driftsoverskudd på pr år i faste priser (alle beløp eksklusive mva). Med 40 års levetid kan dette gi bedriftsøkonomisk avkastning på 0,6 % av investeringskostnadene.

En skitunnel i skibygd Meråker antas bl.a. å kunne utløse andre satsinger innen reiseliv (40-50 sengeplasser ved hytteutleie, bygging av 10 private hytter pr år i 10 år, oppgradering av alpinanlegg m.m.) og økt tilstrømming av elever og studenter til idrettsskoler om sommeren (20 % økning), 30 flere elever ved skilinja, Meråker videregående skole og 15 flere studenter til desentraliserte studier i idrett i Meråker. I tillegg er det antatt at fire voksne løpere vil flytte til bygda pga. treningsforholdene. Dette er videre beregnet til å utløse inntektsstrømmer som i figuren under.

Vi ser at de mer varige etterspørselsvirkningene eller inntektsvirkningene, etter investeringsfasen fram til 2019, kan bli om lag 26 mill. kr pr år i inntektsvirkning for regionen. I Investeringsfasen ser vi at inntektsvirkningene kan bli noe høyere fordi det er svært sannsynlig at lokale/regionale leverandører vil få økt oppdragsaktivitet. Regnet som nåverdi over 40 år med 7 % nominell rente, vil inntektsstrømmene i figuren over ha en nåverdi på om lag 560 millioner kr. Dette vil ha stor samfunnsmessig betydning fordi inntektene tilfaller sysselsettingsintensive virksomheter som bl.a. reiseliv og tjenesteyting.

Figuren over viser her våre beregninger for sysselsetting og bosetting i investeringsfasen for skitunnel og relaterte satsinger fram til 2019, og de mer varige virkninger videre i form av 39 nye årsverk og 82 nye innbyggere i regionen Meråker, Stjørdal, Åre, Selbu, Malvik og Trondheim. Av dette anslås om lag 29 årsverk og 62 innbyggere å tilfalle Meråker.

Den regionale, samfunnsmessige gevinsten kan regnes som den bedriftsøkonomiske avkastningen pluss sysselsettings- og bosettingsgevinstene. Hvis vi antar kr 500 000 regional verdiskaping pr årsverk som skitunnelen gir grunnlag for, kan vi beregne 20 % avkastning på de samlede investeringene i skitunnel (107 mill. kr) og relaterte satsinger (15 mill. kr).

Beregningene og vurderingene ved en slik planlagt investering har selvfølgelig stor usikkerhet ved seg. Anslagene kan tolkes som forfatterens anslag på et potensiale som bør kunne realiseres hvis det er vilje til å satse på enkelte basistilbud rundt skitunnelen. Det at vi i beregningene ikke hatt godt nok grunnlag for å tallfeste generelle attraktivitetsvirkninger som skitunnel med tilhørende satsinger også kan skape, trekker i retning av at man bør kunne skape mer positive lokale og regionale samfunnsvirkninger av skitunnel enn hva vi har anslått. Samtidig er det selvsagt mulig at enkelte deler av virkningene ikke lar seg realisere, som for eksempel økt tilstrømming til Meråker videregående og desentraliserte høgskolestudier. Våre anslag og beregninger viser her at samfunnsvirkningene kan karakteriseres som høye selv om bare halvparten av de anslåtte samfunnsvirkningene lar seg realisere.

1. INNLEDNING

Dette er en rapport som beskriver samfunnsmessig effekter av en mulig skitunnel i Meråker. Rapporten er skrevet på oppdrag fra Meråker kommune.

1.1 Bakgrunn

I grensekommunen og fjellbygda Meråker er det om lag 2500 innbyggere og det arbeides nå med å få realisert planer om en skitunnel i bygda. Kartet nedenfor viser Meråker kommunes beliggenhet med kommunesenteret Midtbygda om lag 48 km øst for Stjørdalshalsen, kommunesenteret i Stjørdal kommune. Det er relativt god transportinfrastruktur i området gjennom nærhet til Trondheim lufthavn Værnes (50 km) og jernbane og europavei gjennom kommunen.

Figur 1.1: Kart for Meråker kommune og regionen. (Kilde: gulesider.no)

I likhet med mange andre kommuner har Meråker slitt med befolkningsnedgang over lang tid. Utdringene i Meråker ble imidlertid helt spesielle når Elkem Meraker ble lagt ned i 2006, en nedleggelse som trolig fjernet grunnlag for 17-19 % av arbeidsplassene i kommunen. På denne bakgrunn er Meråker tildelt betydelige midler til arbeid med skape grunnlag for arbeidsplasser og økt bosetting i kommunen.

Skitunnel er lansert som et av tiltakene som kan bidra til vekst i Meråker. Planene går ut på å realisere en skitunnel av bedre kvalitet enn den i Torsby i Sverige i tilknytning til Meråker videregående skole, rulleskiløypa og øvrige idrettsanlegg i sentrum av Meråker. Skitunnelen er planlagt eid og drevet av Meråker kommune.

En skitunnel av like god eller bedre kvalitet enn den i Torsby i Sverige vil opplagt trekke mange besøkende/brukere til bygda og gjøre Meråker kommune til et mer attraktivt sted å reise til eller bo. En skitunnel er imidlertid en kostbar investering, omlag 106 mill. kr i følge Reinertsen (2008). Dette betyr at ordinær drift av en slik tunnel neppe vil gi inntekter nok til å betjene betydelige deler av kapitalkostnadene. Det store spørsmålet er derfor i hvilken grad en slik skitunnel kan gi samfunnsmessig avkastning på andre måter enn gjennom driftsbudsjettet til skitunnelvirksomheten.

Når man studerer samfunnseffekter av en relativt investeringstung virksomhet som en skitunnel kan følgende problemstillinger være aktuelle å belyse:

- skitunnelens virkninger innen skiidretten i Norge pga. bedre forhold for trening, testing ski, glid m.m. (ikke tema i dette prosjektet)
- virksomhetens investeringer og hvor stort grunnlag dette gir for lokal/regional eller nasjonal produksjon, verdiskaping og sysselsetting
- virksomhetens direkte sysselsetting og grunnlag for sysselsetting gjennom virksomhetens og ansattes kjøp av varer og tjenester hos lokale/regionale leverandører i driftsfasen
- øvrige tilbuds- og etterspørselsvirkninger lokalt og regionalt:
 - gir skitunnel grunnlag for øvrige satsinger innen næringsliv og offentlig virksomhet
 - hvordan gir skitunnel og utløsende satsinger grunnlag for økning i verdiskaping og sysselsetting i lokalt/regionalt reiseliv og øvrig næringsliv
 - hvordan gir skitunnel og utløsende satsinger grunnlag for økt tilflytting/bosetting gjennom å være et mer attraktivt bosted
- inntekts- og sysselsettingsvirkninger for Meråker kommune og eventuelle andre sterkt berørte kommuner
- samlede sysselsettings- og bosettingsvirkninger lokalt, regionalt og evt. nasjonalt

I den grad skitunnelen gir grunnlag for lokale eller regionale arbeidsplasser, er dette av stor samfunnsmessig betydning i kommuner som Meråker med sterkt behov for vekst i næringslivet for å beholde arbeidskraft og bosetting. Er det ikke tilgang på attraktive arbeidsplasser her, er det en sterk tendens til at arbeidskraften flytter ut til vekstregionene. Et relativt lite antall arbeidsplasser på grunn av en satsing er av vesentlig mindre samfunnsmessig betydning i storbyregioner eller for nasjonen som helhet fordi dynamikken er større og man får brukt ledig arbeidskraft i vekstsektorer.

Egenskaper ved tiltaket (drift av skitunnel), konkurranseforhold i sentrale markeder for skitunnel og reiseliv, øvrige rammebetingelser for tiltaket samt tids- og kostnadmessige rammer, er viktige forhold som påvirker hvorvidt det er relevant å gå nærmere inn på de ulike problemstillingene.

1.2 Formål, problemstillinger og gjennomføring

Formålet med prosjektet er å utvikle kunnskap om samfunnseffektene av en planlagt skitunnel i Meråker.

I dette prosjektet er det først og fremst virkninger for sysselsetting, verdiskaping og bosetting som står i fokus. Kunnskap om slike samfunnseffekter av skitunnel kan utvikles ved å studere budsjetterte kontantstrømmer for investering og drift av en skitunnel samtidig som man tar med inntekter/gevinster og kostnader/ulempes for andre berørte parter i de forskjellige samfunn som er av interesse. Samfunn vi avgrensner oss til i denne sammenheng, er helt lokalt i Meråker og regionalt i Trøndelag. Skillet mellom disse er viktig fordi man på den ene side vil ha positive effekter i Meråker fra at skiløpere og turister i økende grad reiser til Meråker fra øvrige deler av Trøndelag. Dette kan være negativt for øvrige deler av Trøndelag hvis dette går på bekostning av omsetningen her. Motvirkende effekter her vil bl.a. være generell økt turisme i Trøndelag som følge av en skitunnel i regionen, både blant turister fra andre deler av verden og blant innbyggere i Trøndelag som ellers ville reist ut av regionen i større grad. Prosjektet er videre avgrenset til å belyse:

- **Kunnskapsstatus eksisterende skitunneler.** Dette inkluderer innhenting av erfaringer om utvikling etter bygging av skitunnel i Torsby og evt. finske anlegg (hvis slike erfaringer er lett tilgjengelige på nett eller telefon). Ved siden av å innhente dokumenter og gå gjennom disse inkluderer dette et dagsbesøk i Torsby og intervju av sentrale personer i og utenfor skitunnelmiljøet i Torsby.
- **Direkte virkninger av investering og drift av skitunnel i Meråker.** Investerings- og driftsbudsjett for Meråker skitunnel er hentet inn fra Meråker kommune. Foruten gjennomgang av forskningsrapporter og utredninger av effekter av reiseliv og vinterturismen, er anslagene utarbeidet med grunnlag i intervjuer av nøkkelpersoner i Meråker og Torsby. Disse anslatte virkningene, inkludert hvor mye disse direkte relaterte aktivitetene kjøper inn i varer og tjenester fra lokalt og regionalt næringsliv, kan deles inn i investerings- og driftsfasen for skitunnel og evt. medfølgende satsinger gjennom såkalte overrislingseffekter (SND 2002):
 - investeringsbeløp til bygging av skitunnelen
 - antall besøkende pr år, inngangsinntekter, skitunnelselskapets ansatte/årsverk pr år og innkjøpsbudsjett
 - investeringsbeløp til andre sterkt relaterte satsinger ved Meråker videregående skole, reiselivet og evt. annet næringsliv:
 - virkning på nybygging og eventuelle økt bruk av fritidshus
 - virkning på investeringer ved Meråker Alpingsenter, andre aktivitetstilbud, servering og overnattingstilbud m.m.
 - virkning på elevtall og ansatte ved Meråker videregående skole

- virkning på studenttall til høgskoletilbudene i idrett
- antall direkte motiverte tilflyttinger av aktive idrettsutøvere
- videre reiselivsvirkninger fra skitunnelen som:
 - antall besøkende og overnattinger lokalt/regionalt
 - omsetningsvirkninger lokal kafe/restaurantdrift og sportsforretning
 - omsetningsvirkninger annet næringsliv
- **Indirekte virkninger i Meråker og Stjørdal kommune og beregning av sysselsettingsendringer.** Virkninger med tallfestede anslag fra punktene over på skitunnel og relaterte satsingers lokale/regionale kjøp av varer og tjenester samt eiere og ansattes lokale/regionale kjøp av varer og tjenester, ble videre brukt til å beregne indirekte virkninger eller ringvirkninger for øvrig virksomhet lokalt i Meråker og regionalt. Ved å legge inn tall for investering og drift av skitunnel og relaterte virkninger i reiselivet, er det beregnet statiske ringvirkninger (indirekte sysselsettingsvirkninger) i Nord-Trøndelag ved hjelp av PANDA.¹ En finner da ut hvor mange arbeidsplasser skitunnelen gir grunnlag for i Meråker og i regionen. Videre har vi brukt den tilegnede kunnskapen om lokale forhold til å fordele ringvirkningene på riktig kommune mellom Meråker og ikke bare kommuner i Nord-Trøndelag (spesielt Stjørdal) men også kommuner i Sør-Trøndelag (Malvik, Trondheim og Selbu) og i Sverige (Åre). I tillegg til endringer i privat sektor har vi beregnet inntektsvirkninger og endring i sysselsetting i kommunal virksomhet. Dette er gjort manuelt ut fra anslag om gjennomsnittlig innbyggertilskudd og netto flytting når antall arbeidsplasser endrer seg i et område.
- **Beregning av endring i bosetting.** Dette har vi kalkulert enkelt med anslag om to innbyggere pr sysselsatt/årsverk eller heltids arbeidsplass på lang sikt, jf. en slik statistisk sammenheng rent generelt i Norge og i regionen, og gradvis befolkningsendring mot det langsiktige resultatet i tråd med undersøkelser om flytting når det skjer endringer i arbeidsmarkedet (Sand og Storø 2006).

1.3 Rapportens innhold

I kapittel 2 beskriver vi Meråker kommune og skibygdene Meråker nærmere. I kapittel 3 beskriver vi våre anslag på samfunnsmessige virkninger. I kapittel 4 diskuteres sentrale resultater i kapittel 2 og 3.

¹ Analysene av sysselsettings- og bosettingskonsekvenser er gjennomført med bruk av det regionale modellverktøyet PANDA (Plan- og Analysesystem for Næring, Demografi og Arbeidsmarked), se www.pandagruppen.no.

2. SKIBYGDA MERÅKER

I dette kapitlet beskrives Meråker kommune nærmere. Beskrivelsen er forsøkt gjort kort og fokusert på områder som har betydning for utviklingspotensialet og anslag på reiselivs- og samfunnsmessige virkninger av skitunnel.

2.1 Innledning

Meråker er en kommune med om lag 2500 innbyggere i Nord-Trøndelag fylke. Kommunen er 1 274 kvadratkilometer, og mesteparten av arealet består av fjell, vidder og skog. Meråker har et mangfoldig terreng, med bl.a. 26 fjelltopper over 1000 meter, en lang og snøsikker vinter og gode muligheter for jakt etter småvilt og elg.

Figur 2.1: Bildet fra området Huva med Dalvola, Mannfjellet og Fonnfjellet i bakgrunnen (Kilde: dalvola.com)

Meråker byr videre på gode fiskemuligheter i en rekke ferskvatn og i Stjørdalselva hvor laksen går helt opp til fossen i Meråker sentrum. Gjennom lang tid har derfor Meraker Brug AS, grunneieren som eier 90 % av arealet i kommunen, og Meråker kommune satset på jakt/fiske, hytteutbygging, reiseliv og treningsforhold for ski og skimiljø som attraksjonsfaktor.

2.2 Avstander og infrastruktur

Sentrum i kommunen ligger fem mil fra flyplassen på Værnes. Flytilbudet er her slik at man kan reise mellom de større byene i Norge og Meråker på 3 timer inkl. tid til innsjekking og bagasjeutlevering. Torsby har til sammenligning en småflyplass med en til to avganger pr til og fra Stockholm. I Sverige er det nok relativt få aktive skiløpere som bor i hovedstadsområdet, slik at småflyplassen i Torsby først og fremst har en funksjon i forhold til at løpere fra Nord- og Midt-Sverige kan ta fly via Stockholm til Torsby. Flytilbudet på Værnes er betraktelig bedre da man her kan ta ned større direktefly fra områder med store aktuelle kundemasser til en mulig skitunnel.

Besøkende til Meråker må uansett flytilbud antas å i hovedsak kjøre bil til og fra bygda. Avstanden til Trondheim er 8 mil, mens nest største by i nærheten er Østersund i Sverige med 16 mil. Om lag 400 000 nordmenn og 150 000 svensker (bl.a. Åre og Østersund) må kunne antas å kunne kjøre med bil/buss mellom bosted og Meråker på under to timer. Dette er brukbart i et område med stor skiinteresse. I tillegg vil Meråker bli nærmere og mer tilgjengelig enn Torsby for et betydelig antall andre nordmenn og svensker i Nord-Norge og Nord-Sverige som foretrekker å kjøre bil til og fra skitunnelen.

Øvrige transportmuligheter til/fra Meråker er tog to ganger pr dag mot Trondheim eller Østersund. I tillegg er det selvsagt bussruter mellom Stjørdal og Meråker.

2.3 Lokalisering Meråker videregående skole

I en så stor kommune som Meråker er selvsagt lokalisering av skitunnel et viktig spørsmål. Figuren nedenfor viser sentrum i Meråker med planlagt skitunnel rett ved Meråker videregående skole. Avstanden til sentrum er 0,5 km og til jernbanestasjonen 1,5 km. Foruten anleggene i sentrum ligger idrettsanleggene spredt i Meråker med Grova skisenter 7 km nord for sentrum og Meråker Alpinsenter 7 km nordvest for sentrum.

Meråker skitunnel er planlagt bygd ved Meråker videregående skole, Meråker flerbrukshall, Meråker skytehall, rulleskiløype og skiskytteranlegg i gangavstand fra sentrum i Meråker. Meråker kommunen satser her hardt på skimiljø som attraksjonsfaktor bl.a. ved å tilby gode treningsforhold og utdanningsmuligheter.

Figur 2.2: Kart for Meråker sentrum (Kilde: gulesider.no)

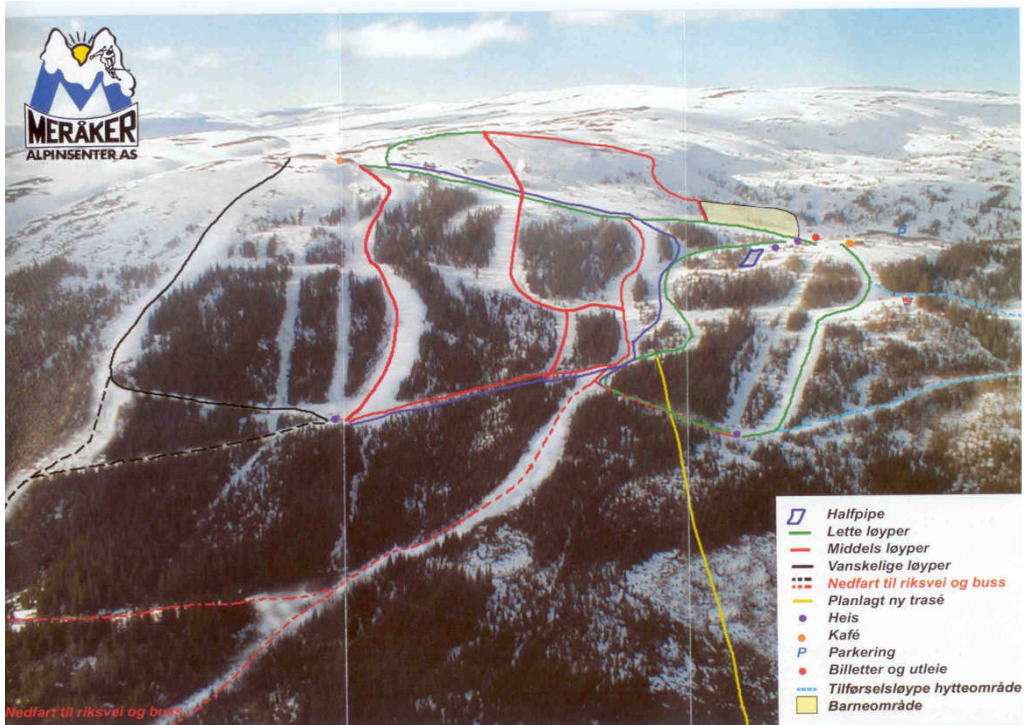
Meråker videregående skole har om lag 200 elever, herav om lag halvparten med bakgrunn i satsingen på landslinjer innen ski og skiskyting. I tillegg satses det sammen med Høgskolen i Nord-Trøndelag på et deltidstilbud i idrett der det pr i dag er 33 studenter på grunnfag og 7 på fordypningsstudier. Pr i dag er det tilnærmet fullt innenfor dagens planer om kapasitet på grunnfag mens man har kapasitet til å ta i mot flere studenter på fordypningsfag (bachelor og mastergrad). I følge informanter kan imidlertid dette kreve både bedre laboratorium og muligheter for idrettsforskning samt en vilje fra utdanningsinstitusjoner og andre til å satse enda sterkere på desentraliserte studier i Meråker.

Ved skolen er det satset hardt på gode treningsforhold med rullerløype, terrengløyper og styrkerom. På vinteren bruker man i stor grad snøsikre Grova stadion hvor det også er snøkanonanlegg. Grova skisenter ligger ca. 7 km fra skolen. NM i skiskyting (2000) og NM på ski (2007) er blant de arrangementer som har vært avholdt her.

Meråker har satset hardt på å få arrangement innen ski og skyting og vil trolig være en sterk kandidat til å få større arrangement videre. Om man nå får realisert skitunnelplanene og medfølgende satsinger i næringslivet, bør Meråker kommune bli en enda sterkere kandidat for større arrangement innen ski og skyting.

2.4 Andre ski- og idrettstilbud i kommunen

I Meråker er det en rekke tilbud av aktiviteter innen det vi kan kalle en bred reiselivsnæring, se for eksempel www.meraker.com og <http://www.xitement.no>. Av spesiell interesse som idretts- og skibygd er satsingen på oppmerkede turløyper og preparerte skiløyer, som nevnt over, og satsingen på idrettsskoler og alpinsenter.

Figur 2.3: Løypekart Meråker Alpinsenter (Kilde: merakeralpinsenter.com).

Meråker Alpinsenter har mange høydemeter å spille på og relativt kort avstand til store kundegrupper. Likevel har man ikke klart å løfte omsetningen over vel 3 mill kr pr år i alpinsenteret de senere årene. Dette har videre gitt underskudd for selskapet som eier og leier ut anlegget (Meråker Alpinsenteret) til driftsselskapet (Team Xitement). Manglende oppgradering av anlegget og manglende markedsføring er blant faktorene informantene nevner som forklaringer på hvorfor Meråker Alpinsenter har vist svake resultater de senere årene. I 2008 ser det ut til at man fikk en god vintersesong og en større grad av optimisme for videre drift. Informanter nevner derfor at man nå, spesielt hvis det satses på skitunnel, hytteutbygging og andre aktiviteter som kan dra folk til bygda, bør oppgradere alpinanlegget med et nytt trekk.

Meråker har satset hardt på idrettsskoler som sommertilbud de senere årene (se www.merakt.no). Aktiviteten har spesialiserte opplegg mot ulike idrettsgrener som langrenn, skiskyting, skyting, fotball, håndball m.m. Omfanget ligger på omlag 1800 elever pr sommer, tre heltidsansatte og 35 ungdommer sysselsatt i fem uker hver på sommeren. Elevene betaler vel kr 3000 for tilbudet inkl. overnatting på flatseng på klasserom og tre måltider.

2.5 Tilbud fra øvrig næringsliv

Tabellen nedenfor viser hvordan antall sysselsatte eller antall arbeidsplasser i Meråker og Stjørdal fordeler seg på ulike næringer.

Tabell 2.1: *Næringslivet i Meråker og Stjørdal kommuner i 2007 (Kilde: Panda)*

	Meråker		Stjørdal		Sum Stjørdal/Meråker	
	antall	andel	antall	Andel	antall	andel
Landbruk	67	6,6 %	385	3,9 %	452	4,2 %
Fiske og fiskeoppdrett	2	0,2 %	3	0,0 %	5	0,0 %
Bergverksdrift	0	0,0 %	22	0,2 %	22	0,2 %
Næringsmiddel jordbruk	36	3,6 %	45	0,5 %	81	0,7 %
Tekstil	1	0,1 %	4	0,0 %	5	0,0 %
Trelast og trevare	63	6,2 %	62	0,6 %	125	1,2 %
Grafisk	0	0,0 %	50	0,5 %	50	0,5 %
Kjemisk	21	2,1 %	174	1,8 %	195	1,8 %
Verkstedindustri	22	2,2 %	368	3,7 %	390	3,6 %
Skipsverft og oljeplattformer	0	0,0 %	219	2,2 %	219	2,0 %
Møbler og annen industri	23	2,3 %	33	0,3 %	56	0,5 %
Kraft og vannforsyning	16	1,6 %	27	0,3 %	43	0,4 %
Bygg og anlegg	58	5,7 %	726	7,4 %	784	7,2 %
Oljevirkosomhet	0	0,0 %	495	5,0 %	495	4,6 %
Varehandel	71	7,0 %	1 415	14,4 %	1 486	13,7 %
Hotell og restaurant	38	3,8 %	494	5,0 %	532	4,9 %
Utenriks sjøfart	1	0,1 %	8	0,1 %	9	0,1 %
Innenriks transport	20	2,0 %	995	10,1 %	1 015	9,4 %
Post og tele	0	0,0 %	108	1,1 %	108	1,0 %
Bank og forsikring	3	0,3 %	88	0,9 %	91	0,8 %
Forretningsmessige tjenester	35	3,5 %	792	8,1 %	827	7,6 %
Private tjenester	160	15,8 %	584	5,9 %	744	6,9 %
Kommunale tjenester	364	36,0 %	2 207	22,5 %	2 571	23,7 %
Statlige tjenester	10	1,0 %	515	5,2 %	525	4,8 %
Sum	1 011	100,0 %	9 819	100,0 %	10 830	100,0 %

Vi ser blant annet at Meråker har 38 sysselsatte innen hotell og restaurant. Det er et høyt antall hvis man sammenligner seg med andre små utkantkommuner. Foruten relativ høy sysselsetting innen for eksempel trelast- og trevare legger vi merke til svært andel sysselsetting innen privat tjenesteyting i Meråker. Dette er i første rekke pga privat helse- og rehabiliteringstilbud som Meråker Kurbad, Fossen Rusomsorg og private barnevernsinstitusjoner.

Med om lag fem mil til nærmeste større tettsted (Stjørdalshalsen eller bare Stjørdal) og omfattende satsing på idrettskoler, hytteutbygging m.m. har man i Meråker utviklet et godt tilbud innen de fleste varer og tjenester som tilreisende vil etterspørre. Innen

varehandel har man bl.a. en større Coop-butikk som nå bygger ut for 25-30 mill.kr og lavprisbutikker som bidrar til å holde prisene nede på samme nivå som i for eksempel Stjørdal og Trondheim. Ved bensinstasjonene i Meråker er det også planlagte utvidelser av tilbudet for å dekke tilreisendes etterspørsel etter snar mat. Innen hotell/restaurant og annen overnatting er det en rekke tilbud lokalt:

- Kafe/kantine ved Meråker videregående skole med om lag 2 mill. i omsetning pr år. Denne har beliggenhet og kapasitet til å servere besøkende i skitunnelen.
- Flere mindre serveringssteder av typen kafe, pizza, grill/fast food i sentrum og Mårråkstuggu 1,5 mil fra sentrum ved innsjøen Feren (i hytte-/utfartsområde)
- Fonnfjell hotell i Meråker sentrum (30 rom, 55 senger), i sentrum
- Meråker Gjestegård (50 senger), i sentrum
- Meråker Sanitetsforening (20 senger til utleie), i ferd med å bli klargjort for utleie i sentrum ved jernbanestasjonen
- Kirkebyfjellet kurs- og konferansesenter (restaurant og hytter med 32 sengeplasser) ved alpinbakkene, åpnet i 2008
- Aktivitetssaga, nytt kurs- og konferansesenter med overnatting i flersengsrom, ligger 1,5 km fra alpinksenteret eller vel 3 km fra sentrum
- Brenna Camping (8 hytter og 3 hus, ca 28 senger), 1 km fra sentrum med satsing på bl.a. pub og vognplasser
- Fagerli Camping (10 hytter og 30 senger) ved alpinbakken 5 km fra sentrum
- Turifoss camping (4 hytter med 16 sengeplasser), 5 km øst for sentrum
- Gudå camping: 5 hytter, 2 hus og ca 30 senger), 10 km vest for sentrum
- Meraker Brug har utleie av fjellgård (med 9 dobbeltrom) og en rekke hytter med opp mot 10 sengeplasser. Disse ligger et stykke fra sentrum.
- Sulamo Turiststasjon ved innsjøen Feren (15 sengeplasser)
- Meråker Smelteverk Gjestegård (13 rom, ca 30 senger), 8 km mot riksgrensen
- 1,5 mil unna mot riksgrensen har vi Teveltunet med 50 rom og 116 senger etter utvidelsene/oppgraderingene de nå er i ferd med å gjøre.
- I Sverige, 2,5 mil fra Skitunnelen, har vi Storlien/Storvallen med om lag 500 sengeplasser ved bl.a. Storlien høyfjellshotell (55 rom og 120 senger), minst 60 større utleiehytter og 32 leiligheter ved hotellet på Storvallen.
- Nedover dalføret er det flere mindre campingplasser og Motell/hytteutleie i Hegra med 80 senger (4 mil fra skitunnelen).
- Hoteller med høy standard finner vi i Stjørdal sentrum (115 rom og 207 senger), 4,9 mil fra skitunnel og ved flyplassen (Rica Hell med 382 rom og 650 senger) ca 5,3 mil fra skitunnel.

Spesielt campingplassene retter seg mot besøkende om sommeren. Det er derfor et relativt lite tilbud av isolerte hytter i Meråker. For øvrig er det betydelig kapasitet ved andre aktuelle overnattingssteder i området. Den største svakhetene ved mange av disse er avstanden til skitunnelen.

3. SAMFUNNSMESSIGE VIRKNINGER AV SKITUNNEL I MERÅKER

I dette kapitlet ser vi nærmere på omsetning og sysselsetting av investering og drift av skitunnelen, reiselivet og ringvirkninger for øvrige private og offentlige arbeidsplasser i Meråker. Alle beløp er eksklusive mva, dvs. at skitunnel- og annen virksomhet er forutsatt å få fradrag for mva.

3.1 Investeringsfasen

Når man skal vurdere økonomiske konsekvenser for samfunnet av investeringer eller satsinger lokalt, regionalt eller nasjonalt ved en investering brukes det normalt samfunnsøkonomiske eller regionaløkonomiske analyser. Et felles trekk ved begge disse analysene er at man forsøker å verdsette alle relevante kostnader og gevinster kroner og øre. Dette betyr blant annet at man må vurdere prisvirkninger og da spesielt inflasjonsvirkninger og mulige fortrenningsvirkninger som følge av dette. Forskjellene går i hovedsak ut på at tradisjonelle samfunnsøkonomiske analyser legger vekt på nasjonal nytte/kostnader og høy innenlands mobilitet for arbeidskraft og kapital. Regionaløkonomiske analyser er derfor et nyttig supplement til slike samfunnsøkonomiske analyser for å avdekke kostnader/gevinster i ulike regioner.

Foreliggende kostnadsoverslag fra Reinertsen (2008) viser at en skitunnel med de ønskede kvalitetene når det gjelder størrelse, klima, energigjenvinning m.m, kan koste om lag 106 mill kr eksklusive mva. I tillegg kommer kjøp av tomt, omlegging veier og framføring av vann/avløp og strøm. Dette anslår vi til om lag 1 mill kr. En investeringskostnad på 107 millioner kroner i en liten kommune er betydelig og kan føre til inflasjon/prispress i den lokale bygg/anleggsbransjen. Når det gjelder større oppdrag er det imidlertid sterk nasjonal/nordisk konkurranse om anbudene. Norske eller nordiske byggefirma med sterke avdelinger i Norge må forventes å vinne anbudet. I så fall vil det aller meste av investeringskostnadene (90-95 % med bl.a. import av kjøleanlegg) gi etterspørselsøkning i Norge. Når det ser ut til at vi går inn i en lavkonjunktur, tyder dette på høy mobilitet og kapasitet i bygg/anleggsnæringene de nærmeste årene. Ut fra dette må vi kunne anta at prisvirkningene blir små eller ubetydelige av en investering i skitunnel i Meråker. I tillegg er det trolig slik at store deler av investeringsbeløpet for skitunnel alternativt ville blitt brukt på andre investeringer regionalt eller nasjonalt.

I en situasjon med innenlandsk kapasitet, ubetydelige prisvirkninger og lav importlekkasje kan vanlig makroøkonomisk eller keynsiansk etterspørselsanalyse brukes til å vise at investeringskostnadene for skitunnel isolert sett vil øke bruttonasjonalproduktet i Norge med betydelig mer enn investeringskostnadene. I tillegg kommer virkninger fra driften av skitunnel.

I konkurranse med andre aktuelle investeringer bør skitunnel påvises å gi minst like høy samfunnsmessig avkastning som alternativene. I tillegg er det et vesentlig poeng at samfunnseffektene av skitunnel bør være store i eller i umiddelbar nærhet av

Meråker. I en slik situasjon er det ikke tilstrekkelig med tradisjonelle makroøkonomiske analyser eller samfunnsøkonomiske nytte/-kostnadsanalyser siden i svært begrenset grad viser regionale virkninger. I prosjektet har vi derfor vektlagt regionaløkonomisk ringvirkningsanalyse.

Tabell 3.1 viser sannsynlige lokale/regionale virkninger i investeringsfasen. Direkte virkninger er her forsiktig anslått med bakgrunn i anslag fra Reinertsen ved Kringen (2008) som mener det totalt kan være aktuelt å kjøpe inn oppdrag for 33 mill. kr lokalt i forbindelse med byggingen av skitunnel. Drøye halvparten av dette utgjør leveranser av plasstøpt betong men disse leveransene kan synke vesentlig ved valg av andre byggeløsninger. Totalt sett velger vi å anta at man lokalt kan oppnå 50 % av leveransene som lokale firma er aktuelle for. Disse leveransene gir videre grunnlag for indirekte virkninger eller ringvirkninger som vi har beregnet i Panda. I ringvirkningsberegningene tar vi med alle konsumvirkninger og vi holder sektorene kraftproduksjon og offentlig tjenesteyting fast, dvs. upåvirket av skitunnel. Grunnlaget for å kunne gjøre dette vises bl.a. i Sand og Storø (2006).

Tabell 3.1: Anslag på lokale/regionale virkninger investeringsfasen.

	2009		2010		Sum	
Lokale/regionale virkninger	Omsetning i mill. kr	Syssel-satte	Omsetning i mill. kr	Syssel-satte	Omsetning i mill. kr	Syssel-satte
Bygg/anlegg	4,0	4,0	2,0	2,0	6,0	6,0
Betong	6,0	2,0	3,0	1,0	9,0	3,0
Industri//varehandel	1,0	0,5	0,5	0,2	1,5	0,7
Anleggsarbeid	-	-	-	-	-	-
Direkte virkning	11,0	6,5	5,5	3,2	16,5	9,7
Indirekte virkning		4,0		2,0		6,0
Sum effekt		10,5		5,2		15,7

Reinertsens (2008) anslag på kostnader (ekskl. mva) til grunnarbeider og bygningskostnader er om lag 64 mill. kr. For øvrig er de største kostnadspostene vann, varme og ventilasjon med 13 mill kr, rigg og drift 8,4 mill kr, elektrotekniske anlegg med 7 mill kr, prosjektering/administrasjon 4,6 mill. kr og marginer/reserve på om lag 9,2 mill kr (Reinertsen 2008).

Vi antar at eksisterende lokale underleverandører innen bygg/anlegg og betong vil levere tjenester i forbindelse med tomtarbeid, produksjon og levering av betong til kulverter, bygging av kulverter, inngangsparti m.m. for ca 16,5 millioner kr (ekskl. mva). Det er antatt at dette vil sysselsette nesten 10 årsverk til sammen i lokale firma i dalføret og at disse igjen vil kjøpe varer/tjenester fra andre lokale firma. I beregningene er det antatt at fortjenestemarginene er knappe for lokale bygg/anleggsfirma og betongfirma. Dette betyr at vi har justert ned disse underleverandørenes videre lokale kjøp i Meråker/Stjørdal i forhold til hva som ligger inn som standard, gjennomsnittlige underleveranseandeler. Når det gjelder

anleggsarbeid antar vi at tilreisende arbeidere i investeringsfasen vil ha lønn på ca 400 000 pr årsverk og at hhv. 4 og 2 årsverk for innpendlerne i 2009 og 2010 vil ha et visst forbruk lokalt i firma innen varehandel, hotell/restaurant, tjenesteyting m.m. I tillegg antar vi at selskapet som får anbudet vil etterspørre hotell/restauranttjenester for hhv. 400 000 kr i 2009 og 200 000 kr i 2010 i forbindelse med møtevirksomhet, servering og overnatting.

Aktivitet vi har spesifisert over skaper videre grunnlag for om lag 6 sysselsatte i investeringsfasen, fordelt med 4 i 2009 og 2 i 2010. Disse fordeler seg på 2 innen hotell/restaurant, 1 innen varehandel, 1 innen transport og 2 innen øvrig privat tjenesteyting. Når det gjelder effekter for kommunal sektor kommer denne i tillegg. I investeringsfasen vil imidlertid dette være av liten betydning siden det erfaringsmessig er få som flytter pga. bygg/anleggsarbeid og det først og fremst er flytting som påvirker de kommunale inntektene.

I beregningene har vi antatt at om lag 20 % av leveransene i investeringsfasen vil ha lokale sysselsettingsvirkninger. Ut fra tilgjengelig informasjon om lokalt næringsliv kan vi anta at en svært høy andel av disse virkningene vi har anslått i tabell 2.1 vil finne sted i Meråker. Stjørdal/Malvik/Trondheim kan få en liten andel virkningene bl.a. gjennom handelslekkasjer og innpendling av arbeidskraft i investeringsfasen.

For øvrige deler av underleveransene i forbindelse med investeringen, antar vi at lokale og regionale effekter er for usikre. Her kan en aktør med tilholdssted i Oslo vinne anbudet og frakte opp eget utstyr og personell til Meråker i investeringsfasen. Samtidig er det sterke bygg/anleggsfirma på aksene Trondheim-Verdal som bør ha en god mulighet til å vinne anbudet. Hvis en regional aktør vinner anbudet og dette ikke fortrenger andre oppdrag/aktivitet i regionen, vil det bli betydelig sterkere regionale effekter i investeringsfasen enn det vi har anslått i tabell 2.1.

3.2 Driften av skitunnelen

Det mest interessante er selvsagt virkningene man kan oppnå lokalt/regionalt/nasjonalt i driftsfasen. Tabell 2.2 viser budsjett (Kilde: Slungård 2008) for første hele driftsår med et anslått driftsoverskudd på nesten 2 mill. kr før finans- og kapitalkostnader.

Det er kalkulert med 24 000 betalende løpere det første året, dvs. betydelig mindre enn hva man budsjetterer med i Torsby (over 40 000, jf. Fortum ski tunnel Torsby 2006). En sentral årsak til et såpass lavt anslag er konkurranseforholdene hvor Torsby og en eventuell skitunnel på Østlandet vil stå sterkt for store kundemasser med kortere kjøretid med bil dit i forhold til Meråker.

Det antas å være en del interesse til å gå inn å se på anlegget de første årene. Det er derfor kalkulert med 5000 personer som betaler seg inn i anlegget som besøkende men som ikke går på ski. Også dette er svært lavt anslått i forhold til erfaringene fra Torsby med busslaster med pensjonister og andre for å se på skitunnelen. Videre er det kalkulert med kr 300 000 i utleie og kr 850 000 i sponsorinntekter. Begge disse

postene er mindre enn halvparten av hva Torsby budsjetterer med. I motsetning til Torsby planlegges anlegget i Meråker for varmegjenvinning og salg av overskuddsvarme. Dette antas å kunne gi 60 øre pr kWh og kr 360 000 over et helt år.

Tabell 3.2: Driftsbudsjett første hele år (alle beløp eksklusive mva)

Antall betalende første hele år, løpere og besøkende	24 000	5 000
Pris i gjennomsnitt pr løper og besøkende i kr	150	25
Billettinntekter i tusen kr		3 725
Større arrangement og utleie, tusen kr		300
Tilskudd og andre inntekter, i tusen kr		850
Salg 0,6 mill kWh, pris øre/kWh og inntekt i tusen kr	60	360
Sum driftsinntekter første år i tusen kr		5 235
Tråkking og snøproduksjon i tusen kr		360
Elektrisitet i tusen kr		1 200
Forsikringer i i tusen kr		100
Lønnskostnader i tusen kr		1 000
Renhold, kontorutgifter og diverse i tusen kr		100
Vedlikehold/oppgradering i tusen kr		100
Markedsføring i tusen kr		400
Sum driftskostnader (eks renter og avskrivninger) i tusen kr		3 260
Driftsoverskudd (eks renter og avskrivninger) i tusen kr		1 975

Snøproduksjon og tråkking er beregnet detaljert ut fra behov og en timeskostnad på kr 1000 i leie av eksisterende utstyr med personell som utfører arbeidet. Lokalt tilbyr her firmaet Maskintråkk AS slike tjenester. Elektrisitetskostnader en anslått som i Torsby. Forsikring er antatt å utgjøre om lag kr 100 000. Lønnskostnader dekker 2,3 årsverk innen kundemottak/daglig betjening (1,7), vaktmestertjenester (0,2) og administrasjon (0,4). Lønnskostnadene blir betraktelig lavere inn i Torsby skitunnel bl.a. fordi man lokalt i Meråker vil drifte anlegget sammen med øvrige idrettsanlegg i området i mye større grad enn i Torsby (Slungård 2008).

Renhold utgjør kr 30-40 000 pr år, kommunale avgifter om lag kr 10 000 mens kontorutgifter (datautstyr, telefon, porto, kopiering, osv) antas å koste om lag kr 50-60 000. Vedlikehold og behov for oppgraderinger er antatt å være under kr 100 000 det første året men må antas å øke etter hvert som anlegget slites.

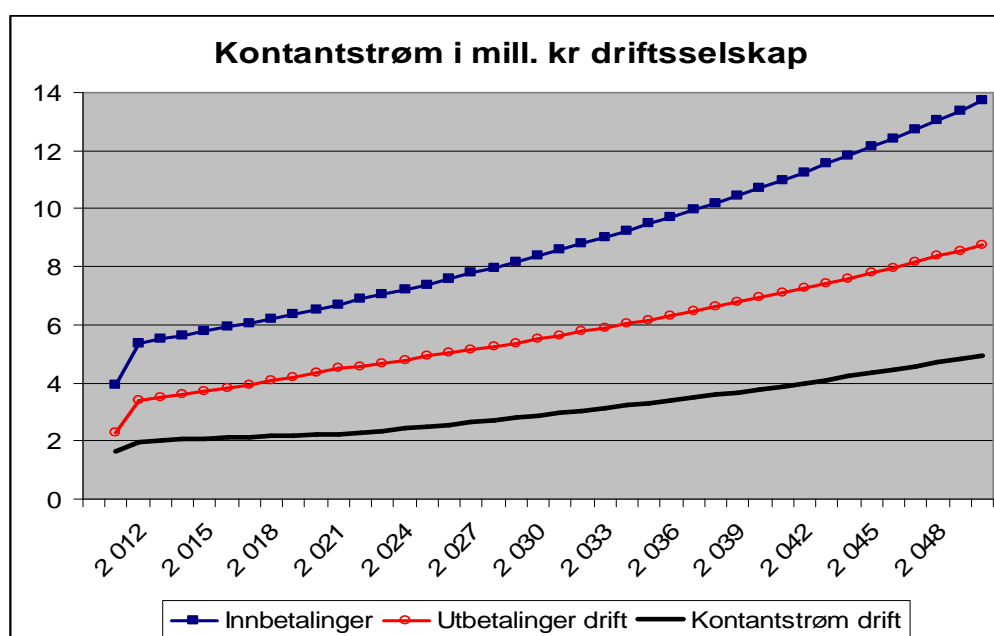
Markedsføring er tenkt gjennom en felles satsing på markedsføring og booking i Meråker og det er ikke anslått kostnader til dette for skitunnelvirksomheten spesifikt (Slungård 2008). Vi finner likevel grunn til å ta med markedsføringskostnader her med omlag kr 400 000 pr år. Dette er betraktelig lavere enn hva Torsby budsjetterer med de første årene (1,5-2 mill. SEK). Samtidig er Meråker kjent fra før i aktuelle skimiljøer med bl.a. 10-11000 samlingsdøgn for langrennsløpere, skiskyttere og andre

idrettsutøvere det siste året. Dette skulle tyde på at markedsføringsjobben blir betraktelig enklere enn med Torsby som utgangspunkt.

Et driftsoverskudd på om lag 2 mill kr. er lavt hvis vi tar i betraktning kapitalkostnadene ved satsingen. En nåverdianalyse av kontantstrømmene i driftsselskapet kan belyse dette nærmere. Her antar vi:

- åpningsdato 1.7.2010 og økonomisk levetid på 40 år
- 75 % inntekter og 70 % kostnader i 2010 i forhold til det første hele driftsåret
- vedlikehold/oppgraderingskostnader øker med 15 % pr år til kr 400 000 pr år
- øvrige driftskostnader og driftsinntekter øker med prisstigningen på 2,5 %

Disse forutsetningene gir kontantstrøm i løpende priser som i figuren nedenfor.

Figur 3.1: Kontantstrøm Meråker driftsselskap.

Det kan videre vises at disse kontantstrømmene gir en avkastning på omlag 0,6 % av investeringskostnadene i rent bedriftsøkonomisk forstand. Dette er betraktelig lavere enn risikofri avkastning i finansmarkedet (om lag 4,7 % nominell rente på 10-års statsobligasjoner). Et bedriftsøkonomisk avkastningskrav vil normalt ligge godt over risikofri avkastning og lånerenta som nå er på ca 6,5-7 % (fastrente over 10 år). Bare det å løfte til 7 % avkastning vil kreve at driftsoverskuddet må være ca 7 mill. kr for det første hele driftsåret, evt. øke kraftig over tid. En slik inntjening er urealistisk for driftsselskapet både ut fra vanlig drift, jf. erfaringene fra Torsby, og ut fra at det er altfor store transaksjonskostnader og konkurransemessige hindringer ved det å prøve å sikre driftsselskapet en betydelig del av reiselivsvirkningene og ringvirkningene av skitunnelen. Investorer og andre som vurderer å bidra til investeringen i skitunnel må derfor ha andre mål enn utbytte og verdistigning på innskutt kapital.

Hvis innskytere av kapital har samfunnsmessige mål, kan man anta at de vil vektlegge hvordan skitunnelen gir grunnlag for sysselsetting, verdiskaping og bosetting i Meråker og Trøndelag. Selve driften av skitunnel kan gi grunnlag for 3,2-3,8 årsverk:

- 2,3 årsverk innenfor eget lønnsbudsjett
- 0,7 årsverk innen regnskap (0,1), renhold (0,1), snøtråkking/produksjon (0,2), markedsføring (0,3)
- 0,2-0,8 årsverk innen vedlikehold/oppgradering (0,2 første året og økende til 0,8). Noe av dette kan tenkes innkjøpt fra firma utenfor Meråker/Stjørdal.

Når det gjelder samfunnsmessig avkastning kan man argumentere med at de vel 3,2 årsverkene som skitunnelen sysselsetter ikke bare er en kostnad men en gevinst. Hvis vi her legger til kr 400 000 pr årsverk som skitunnelen gir direkte grunnlag for hver år, gir nåverdianalysen en avkastning på 3,1 % av innskutt kapital.

3.3 Sannsynlige investeringer og medfølgende endringer i lokal/regional etterspørsel

I Meråker investeres det nå betydelige beløp hotell/restaurantbransjen, varehandel, utbygging ved Meråker videregående skole m.m. Her kan nevnes satsing på pub/kro og vognplasser ved Brenne Camping, utbygging ved Meråker videregående skole, varhandel og nye serverings- og overnattingsteder. Generelt virker det som man her bygger opp kapasitet til å evt. kunne ta også veksten som kan komme med en skitunnel. Innenfor følgende fire områder må man imidlertid med stor grad av sikkerhet kunne forvente økt investeringer og nye tilbud som følge av skitunnel:

- nybygging og økt bruk og oppgradering av fritidshus
- investeringer ved Meråker Alpinsenter
- nye overnattingstilbud i Fagerlia eller sentrum
- nye tilbud om varehandel, tjenester og aktiviteter

I Meråker er det pr i dag om lag 1300 hytter/fritidsboliger i kommunen. De to største hytteområdene er Fersdalen ved Funnsjøen og innsjøen Feren, hhv. ca en og to mil nordover fra Meråker sentrum, og Fagerlia rett ved alpinsenteret. En høy andel av spesielt nyere hytter er ved bilveg med innlagt strøm, vann og avløp. De lokale vurderingene er her at satsingen på skiidrett i bygda har medført sterk etterspørsel etter hytter i Meråker. Meråker kommune har nå grovregulert 600 nye hytter i kommunen. Et betydelig antall av disse er planlagt og lagt ut for salg i Fersdalen og Fagerlia. I tillegg legges det ut tomter i Tevella, ikke langt fra Teveldalen. Hyttene detaljreguleres nå etter hvert som det blir behov.

I Meråker bygges det om lag 20 hytter pr år. Med økt aktivitet pga. skitunnel og påfølgende satsing på alpinsenteret og evt. andre aktivitetstilbud, bør hytteutbyggingen kunne løftes betydelig. I tillegg er det et betydelig antall

eksisterende hytter (1300 hytter). Når en del av disse kommer for salg vil man trolig merke at skitunnel og økt aktivitetstilbud i bygda medfører at nye hytteeiere bruker og investerer i hyttene mer enn før. Våre anslag på virkninger av skitunnel er her:

- 10 nye hytter pr år i en 10 årsperiode med følgende gjennomsnittskostnader (alle tall eksklusive mva.)
 - tomtepris kr 400 0000 fordelt med halvparten til grunneier og kr 200 000 til opparbeiding av tomt (lokal etterspørsel bygg/anlegg)
 - byggekostnad kr 1 000 000 mill. kr, fordelt med kr 100 000 i innkjøp lokale bygg/anleggstjenester, kr 100 000 lokal trelast/varehandel, kr 600 000 til regionale hytteprodusenter/andre bedrifter og kr 100 000 til aktører utenfor regionen.
- 10 hytter som overdras til ny eier med følgende høyere gjennomsnittskostnader enn hva andre kjøpere ville hatt:
 - Påkostnad på om lag kr 100 000 i forbindelse med kjøpet, fordelt med kr 30 000 lokal bygg/anlegg, kr 30 000 lokal varehandel/trelast, kr 30 000 til regionale firma og kr 10 000 til aktører utenfor regionen
- I sum økt bruk av 20 hytter pr år i en 10-årsperiode. Dette kan videre gi en økning i lokalt/regionalt forbruk på 270 000 kr pr år basert på:
 - Kr 4000 i faste kommunale, utgifter pr ny hytte (Kilde: Meråker kommune)
 - Kr 12000 i lokalt, løpende forbruk pr hytte med antatt 40 bruksdager, 3 personer pr døgn i gjennomsnitt og kr 100 pr person pr døgn i forbruk for hytter som ligger nært serveringssteder, varehandel m.m. (jf. Ericsson og Grefsrud 2005) og dobling i bruken av gamle hytter
 - Kr 5 000 i årlige investeringer/oppgraderinger pr hytte. Lokal andel anslås til 50 % med grunnlag i Ericsson og Grefsrud 2005).

Ved Meråker Alpinsenter er det planer om nytt skitrekk og oppgraderinger av anlegget for 10-20 mill. kr (se for eksempel www.s-n.no). Disse planene har nå fått nytt liv når det også planlegges skitunnel i bygda, og det jaktes nå på investorer som kan bidra til å realisere satsingen. Dette arbeidet bør bli vesentlig enklere hvis det viser seg at planene om skitunnel lar seg realisere. I tillegg har Meråker Alpinsenter etablert en avtale med Meråker kommune og Meraker Brug om tilførsel av 20 000 kroner pr solgte hyttetomt til utvikling av alpinsenteret. Sammen med markedsføringsgevinster og økt aktivitet som følge av skitunnel, kan dette gi grunnlag for videre oppgraderinger av alpinsenteret. Dette anslås å kunne medføre investeringer ved alpinsenteret som medfører lokale kjøp på 0,5 mill. kr i 2009 og 2010 samt 0,1 mill. kr pr i gjennomsnitt over en tiårsperiode.

I Fagerlia eller sentrum bør det bli svært aktuelt å bygge ut et eller flere overnattingstilbud med spesielt utleiehytter. Skal disse kunne utnyttes best mulig gjennom hele året, bør disse trolig ligge i nærheten av alpinsenteret. Bygger man for eksempel hyttene i to etasjer med to soverom og oppholdsrom i hver etasje pluss evt. hems, bør man kunne bygge dette for godt under 2 mill kr inkl. tomtekostnad. 5 slike

hytter kan gi sengeplasser til 40-50 stk avhengig om man tar med hems, og bør kunne realiseres til ca 10 mill. kr. Lokale underleveranser kan her anslås til 4 mill. kr og øvrige regionale underleveranser til 4 mill. kr.

Skitunnel, økt satsing på hytteutleie og oppgraderinger ved alpinsenteret bør videre kunne gi en million kr i økt omsetning ved alpinsenteret (3-3,5 mill. kr i omsetning pr år nå). Dette utgjør for eksempel 5 000 flere betalende med kr 200 i gjennomsnitt pr person. I tillegg vil de besøkende bruke og betale for en god del andre varer og tjenester i bygda. Jf Hagsmo og Wetlinth (2007) og andre turistundersøkelser (for eksempel Dybedal 2003, 2006a, 2006b, 2007a, 2007b, Farstad og Rideng 2008). Dette kommer vi tilbake til.

Når det gjelder nye tilbud innen varehandel, tjenester og aktiviteter vil det med stor grad av sikkerhet bli investert i en sportsforretning med spesialisering innen salg og utleie av skitstyr i nær tilknytning til skitunnelen. Erfaringene fra Torsby viser her at en slik forretning har oppnådd en omsetning på over 2,4 mill. svenske kr pr år og det med betydelige reduserte åpningstider i forhold til vanlig handelsvirksomhet. I skitunnelplanene er det satt av til utleie av areal til et slikt konsept, slik at investeringsvirkningene i stor grad er med allerede. Driften av en slik butikk antas å gi grunnlag for ett årsverk og 1,5 mill. kr. i omsetning for det første hele driftsåret.

Andre tjenester og aktiviteter vil naturlig nok også bli lettere å satse på med bedre utsikter for økt aktivitet i bygda. Vi tar ikke med investeringsvirkninger av slik aktivitet da det er vanskelig å spesifisere hva, når og hvor stort omfang dette kan ha.

3.4 Tilstrømming av elever, studenter og idrettsutøvere

1800 barn/ungdom var deltakere ved idrettsskolene sist sommer (2008), mens man lokalt mener man har kapasitet til om lag 2500 med bruk av tilgjengelige overnattingsplasser osv. som det som brukes i dag (flatseng på klasserom m.m.). Med skitunnel og fortsatt økt markedsføring av tilbudet, bør man kunne få til en betydelig økning. Det bør være mulig og realistisk med 20 % økning, dvs. 70 elever pr uke i de fem ukene idrettsskolene pågår. Et slikt antall vil utgjøre vel 1 mill. kr i økt deltakeravgift og grunnlag for minst ett årsverk ekstra i staben. I tillegg vil elevene bruke ca kr 250 000 til løpende utgifter i varehandel m.m.(ca 100 kr pr elev pr dag).

Meråker videregående skole har i dag ca 100 skielever av en total elevmasse på 200 elever. Skitunnel og økt satsing på skimiljø i bygda vil trolig kunne trekke flere elever til bygda enn i dag. Konkurransfordelen Meråker vil skaffe seg i forhold til andre videregående skoler, vil i så fall bli stor for de som ønsker å satse på ski. Vi mener derfor det ikke er urimelig med at skitunnel gir grunnlag for ytterligere 30 skielever ved skolen. I så fall bør dette kunne gi grunnlag for minst to årsverk til ved skolen og noe økt etterspørsel i bygda etter husrom og varer og tjenester.

Når det gjelder studenter til desentraliserte idrettsstudier i Meråker, er en økning her avhengig av at flere studenter tar fordypning utover grunnfaget. Dette kan kreve en bedre tilgang på studentboliger og laboratorium/forskningsmuligheter enn i dag. Gitt at dette er på plass, bør det her være mulig å få en 20 flere studenter i bachelour- eller mastergradsløp enn i dag. I så fall kan også dette gi grunnlag for sysselsetting av to nye vitenskapelige stillinger i regionen.

I Meråker er det pr dag 3-4 aktive idrettsutøvere som har valgt bosted her fordi det er gode treningsforhold. Disse har i stor grad dette som yrke. Med skitunnel bør antall motiverte flyttinger til Meråker ut fra treningsforholdene kunne økes betydelig, jf. at for eksempel brødrene Fredriksson nylig har flyttet til Torsby. Hvis vi antar at det i gjennomsnitt vil bli 4 flere aktive idrettsutøvere med bopæl i bygda som følge av skitunnel, gir minst kr 100 000 i økt inntekter for kommunen (kr 20 000 i innbyggertilskudd pluss kommunale avgifter pluss skatteinntekter pr person), og de vil rette betydelig etterspørsel etter varer og tjenester lokalt.

I sum antar vi at tilstrømming av elever, studenter og idrettsutøvere som melder flytting gir følgende virkninger i første omgang:

- to årsverk ved regional høgskole/universitet og tre årsverk lokalt ved idrettskole og videregående
- kr 250 000 i lokal etterspørsel fra sommer elever og kr 2 000 000 i lokal/regional etterspørsel fra ca 50 nye studenter og videregående elever
- kr 100 000 i innbyggertilskudd/inntekter for kommune

I neste omgang vil dette gi grunnlag for økt sysselsetting lokalt/regionalt, netto tilflytting og økte inntekter/sysselsetting i kommunen

3.5 Virkninger for kommersiell overnatting, servering og annet næringsliv gjennom forbruk fra besøkende

I tabellen nedenfor går vi gjennom hva skitunnelen kan utløse av inntekter for kommersielle overnattings- og serveringssteder samt annet lokalt næringsliv. I beregningene har vi forutsatt 24000 betalende løpere pr år i tunnelen, 5000 besøkende i tilknytning til skitunnelen og 5000 besøkende med reisemål Meråker pga. oppgraderingene ved alpinksenteret og investeringene i nytt overnattingssted. Av disse 34 000 besøkende antar vi det utløses 12100 overnattinger (35,5 %) med antatt fordeling som i tabellen. De øvrige 21900 nye besøkende antas å være på dagstur, ha færre overnattinger enn besøksdøgn og bruke private hytter (i økende grad). Anslagene i tabellen er gjort med grunnlag i studier av vinterturismeeffekter (Wetlindeh 2006, Hagsmo og Wetlindeh (2007) og andre turistundersøkelser (for eksempel Dybedal 2003, 2006a, 2006b, Haukeland og Rideng 2007, Farstad og Rideng 2008). I anslagene for løpere uten overnatting må det tas hensyn til andelen

lokale løpere, dvs. de med bosted eller studiested Meråker. Denne andelen kan komme opp i 5-10 % av de besøkende. Dette har vi tatt hensyn til ved å sette et lavt gjennomsnittsförbruk pr person i denne kategorien.

Tabell 3.3: Virkninger lokalt næringsliv av økt besøk til kommunen/regionen

	Antall døgn over- natting andel	Antall døgn over- natting	Pris i kr Over- natting	Pris i kr serve- ring	Sum omset- ning i kr Hotell/- restaurant	Kr i annet lokalt förbruk	Sum i kr annet lokalt förbruk
hotell høy standard	5 %	605	750	250	605 000	30	18 150
Hotell	15 %	1 815	450	200	1 179 750	30	54 450
vandrerhjem/motell	45 %	5 445	275	100	2 041 875	50	272 250
Hytter	20 %	2 420	250	70	774 400	100	242 000
Camping	5 %	605	100	70	102 850	100	60 500
annet leid	5 %	605	50	70	72 600	70	42 350
privat besøk	5 %	605	0	50	30 250	50	30 250
sum overnatting		12 100	286	111	4 806 725	60	719 950
løpere uten overnatting	64 %	14 400		70	1 008 000	50	720 000
andre uten overnatting	64 %	7 500	0	50	375 000	40	300 000
totalt antall besøkende		34 000		80	6 189 725	51	1 739 950

Vår vurdering er at tallene for lokal overnatting i tabellen kan være noe for høye de første årene men at man bør få utløst en slik effekt hvis det kommer nye eller bedre tilrettelagte overnattingstilbud. Effektene for hotell/restaurant og varehandel med mer de først årene behøver likevel ikke å være overestimert i tabellen da det må kunne forventes mye høyere antall besøkende som kommer kun for å se og kjenne på tunnelvirksomheten, jf. erfaringene fra Torsby som viser at man har fått en formidabel vekst i hotell/restaurantnæringen som følge av skitunnel. De første årene her var det størst utslag for omsetningen knyttet til servering pga. alle som har tatt turen for å se på tunnelen. Når Torsby nå øker med 200 kommersielle sengeplasser i gangavstand fra tunnelen, dvs nok senger til halvparten av alle løperne på de mest besøkte dagene, indikerer dette en kraftig satsing og tro på at skitunnelen utløser en kraftig vekst for reiselivssektoren. I Meråker er det i tillegg andre attraksjoner (natur, jakt/fiske, alpint osv) som bør medføre at reiselivsvirkningene ikke blir særlig mindre i Torsby, selv når man tar i betraktning at atskillig færre personer kan kjøre bil mellom hjemsted og skitunnel på under to timer for Meråker, jf. kap. 2.2.

I tillegg til forbruket fra de tilreisende i tabellen over, kan det bli en del virkninger for lokal/regional transportsektor. Om vi antar at 4-5000 personer kommer til regionen med fly pga. skitunnelen og snittprisen er 600 kr pr veg med fly (eks. avgifter), kan dette utgjøre om lag 3,0 mill. kr i omsetning for flyselskapene. Om vi antar halvparten tilfaller Værnes, kan dette gi en økning i ett årsverk med base på Værnes. Bilutleie og buss må også kunne antas å få økt omsetning som følge av en slik økt trafikk. Hvis vi antar om lag 3 kr km i kostnad for 5000 tilreisende, utgjør dette om lag 1,5 mill. i

omsetning bare på transporten mellom Værnes og Meråker. I tillegg vil mange tilreisende bruke leiebil og evt. buss mens de er på besøk i Meråker. Et forsiktig anslag er derfor 0,75 mill. kr i omsetning på både bilutleie og bussnæring. Dette kan videre gi 0,25 årsverk i bilutleie/tilhørende tjenester samt 2/3 årsverk i bussnæringen.

3.6 Direkte omsetningsvirkninger

I tabellen nedenfor går vi gjennom hva skitunnelen kan utløse av inntekter i Meråker og regionen rundt Meråker, forutsatt at priser og lønninger øker med 2,5 %.

Tabell 3.4: Omsetningsvirkninger i mill kr. lokalt og regionalt næringsliv som følge av skitunnel (alle tall i løpende priser eksklusive mva).

	Nå-verdi	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Skitunnel-bygging	15,1	11,0	5,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Hytte-bygging	31,1	4,0	4,1	4,2	4,3	4,4	4,5	4,6	4,8	4,9	5,0	0,0
Bygging hytteutleie	3,4	0,0	2,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Utvidelse alpinsenter	1,3	0,0	0,5	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Skitunnel-drift	88,2	0,0	3,9	5,4	5,5	5,6	5,8	5,9	6,1	6,2	6,4	6,5
Skiutleie og salg	25,2	0,0	1,1	1,5	1,6	1,6	1,7	1,7	1,7	1,8	1,8	1,9
Idrettskoler om sommeren	22,4	0,0	0,9	1,4	1,4	1,4	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6	1,7
Nye elever, studenter/løpere	57,1	0,0	0,0	3,4	3,5	3,6	3,6	3,7	3,8	3,9	4,0	4,1
Økning ved Alpinsenteret	15,2	0,0	0,2	0,4	0,6	0,8	1,0	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2
Økt overnatting Kommersielt	57,1	0,0	2,4	3,5	3,6	3,7	3,8	3,8	3,9	4,0	4,1	4,2
Servering/annet hotell/restaurant	45,3	0,0	1,9	2,8	2,8	2,9	3,0	3,1	3,1	3,2	3,3	3,4
Øvrig varehandel Og næringsliv	28,6	0,0	1,2	1,7	1,8	1,8	1,9	1,9	2,0	2,0	2,1	2,1
Tilleggsforbruk hyttebefolkningen	33,5	0,0	0,3	0,6	0,9	1,2	1,5	1,8	2,1	2,4	2,7	3,0
Regional transport og øvrig høgskole	59,1	0,0	1,9	3,6	3,7	3,8	3,9	4,0	4,1	4,2	4,3	4,4
Øvrig regionalt bygg/anlegg	50,6	6,0	8,4	8,6	6,5	6,7	6,8	7,0	7,2	7,4	7,5	0,0
Meråker kommune	19,1	0,2	0,4	0,7	0,9	0,9	1,0	1,1	1,2	1,3	1,5	1,6
Andre kommuner	6,8	0,0	0,2	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7	0,5
Sum lokalt og Regionalt	559,1	21,2	34,8	40,5	37,5	38,9	40,5	42,0	43,4	44,9	46,4	34,7

Tabellen viser kun årene fram til og med 2019 mens nåverdiberegningene er gjort basert på 7 % rente og tilsvarende virkninger som i 2019 for år 2020 og utover til 2049 (40 års økonomisk levetid). Antatte lokale virkninger i Meråker er plassert i de øverste radene. Regional transport og høgscole gjelder virkninger transportsektor (kap. 3.5) og ett årsverk med base i Levanger eller Trondheim for høgscole/universitet (se kap. 3.4). Regionalt bygg/anlegg gjelder anslag på virkninger i regionen (Selbu, Stjørdal, Malvik, Trondheim) utover det lokale i Meråker.

Ekstraordinær hytteutbygging og utvidelser alpinsentret er antatt å pågå i 10 år pga. skitunnel. Meråker kommune og andre kommuner gjelder økte inntekter for kommunal sektor pga. netto tilflytting av idrettsutøvere til Meråker og gradvis økt netto tilflytting slik at kommunene får om lag 2 nye innbyggere pr nye arbeidsplass/årsverk. For øvrig er grunnlaget for tabellen beskrevet i teksten foran.

For investeringstunge prosjekter er det nødvendig å bruke nåverdiberegninger for å kunne vurdere økonomien i prosjektet. Her ser vi at nåverdien av inntektene fra driften av skitunnel er kun 88 mill kr ved en rente/avkastningskrav på 7 %. Nåverdien av de andre aktivitetene som kan bli utløst av skitunnel er til sammenligning 472 mill. kr, dvs. fem ganger så høy som driftsinntektene fra skitunnelvirksomheten. Videre er det slik at vi i svært liten grad har tatt med omsetningsvirkningen som går direkte ut av regionen i forbindelse med innkjøp av varer og tjenester. Først og fremst gjelder dette varehandel. De om lag 560 mill. kr som skitunnelen anslås å skape i lokal/regional aktivitet vil derfor i all vesentlig grad gi sysselsetting og verdiskaping i regionen.

Med 7 % avkastningskrav kan det vises at verdien av en krone i omsetning om 10 år blir halvert. Dette bidrar til at investeringskostnadene veier tungt i en slik nåverdibetraktning. For øvrig kan vi legge merke til i første kolonne med nåverdi for de ulike områdene, at driften av skitunnel gir lavere nåverdi enn hotell/restaurant når vi slår sammen kommersielle overnattingsplasser og serveringssteder (102,4 mill. kr). For øvrig er det også betydelige virkninger for bygg/anlegg og varehandel når man tar i betraktning at mye av etterspørselen fra elever/studenter og tilflyttere vil rette seg dit.

3.7 Sysselsettingsvirkninger

Tabellen nedenfor viser de anslåtte, samlede sysselsettingsvirkningene som følge av skitunnel.

Tabell 3.5: Sysselsettingsvirkninger i årsverk lokalt og regionalt som følge av skitunnel.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Investeringsaktivitet	15,0	12,1	6,7	4,4	4,5	4,6	4,7	4,9	5,0	5,1	0,0
Direkte aktivitet	0,0	11,8	22,1	22,1	22,1	22,1	22,1	22,1	22,1	22,1	22,1
lokal ringvirkning	0,0	2,5	4,6	4,6	4,6	4,6	4,6	4,6	4,6	4,6	4,6
Meråker kommune	0,3	0,8	1,3	1,6	1,6	1,7	1,9	2,0	2,2	2,3	2,5
sum lokal virkning	15,3	27,1	34,7	32,7	32,8	33,1	33,3	33,6	33,9	34,1	29,2
regional investering	6,0	8,4	8,6	6,5	6,7	6,8	7,0	7,2	7,4	7,5	0,0
Annen drift regionalt	0,0	1,4	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1
regional ringvirkning	0,0	3,1	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9
andre kommuner	0,1	0,3	0,6	0,7	0,7	0,8	0,9	1,0	1,0	1,1	0,8
Totalt i regionen	21,4	40,3	52,8	48,9	49,2	49,7	50,2	50,7	51,3	51,8	39,0

Investeringsaktiviteten er presentert med ringvirkninger (indirekte virkninger) som beskrevet i kapittel 3.1. Beregningene ga her om lag 1 årsverk i lokalt næringsliv pr million i lokal omsetning i bygg/anleggssektoren (de øverste fire radene i tabell 3.4). I og med at investeringsaktiviteten stopper i 2018, vil de mer varige virkningene tilsvare det vi har anslått for 2019. Her ser vi at skitunnel kan skape grunnlag for vel 39 årsverk/sysselsatte i regionen og 29 årsverk/sysselsatte i Meråker.

Varig og direkte aktivitet som følge av skitunnel antas å gi 22,1 årsverk/sysselsatte i Meråker hvert år når skitunnelen er kommet i ordinær drift fra og med 2011. Virkningene fra og med 2011 er her som nevnt før 3,2 årsverk for skitunneldrift, 1 årsverk for skibutikk, 1 årsverk for idrettskole, 3 årsverk lokalt og ett årsverk regionalt for videregående/høgskole og 2,1 årsverk i transportnæringen. I tillegg er det her med 0,6-0,7 årsverk pr million i omsetning innen hotell/restaurant og alpingsenter. For varehandel og annet næringsliv er det beregnet 1 årsverk pr 1,1 millioner kr i omsetning.

Den direkte aktiviteten vi har spesifisert skaper igjen grunnlag for 12 sysselsatte eller 10,5 årsverk i ringvirkninger i privat sektor, jf. beregninger i Panda og en mer spesifikk fordeling på næringer i vedlegg.

I 2009 er virkningene små da det her er kun investeringsaktiviteter og inntektene til Meråker kommune som så vidt endres. I 2010 har vi anslått om lag 70 % av aktiviteten i 2011. Unntaket er her tilstrømming elever og studenter som i sin helhet er

plassert i 2011. Virkninger for kommunal sysselsetting er manuelt beregnet ut fra anslag om kr 500 000 i lønn og utgifter pr sysselsatt/årsverk i 2009.

Lokale og regionale ringvirkninger i privat næringsliv er beregnet som helhet for regionen ved å legge inn ny virksomhet med sysselsetting, normal lønn (kr 350 000 pr årsverk) og moderate anslag på videre regionale underleveranse i Panda. Dette ga som resultat at ringvirkningene utgjør om lag 42 % av lokal driftsaktivitet i Meråker og annen driftsaktivitet i regionen.

Det kan tolkes som at en sysselsatt i reiselivet i regionen gir grunnlag for 0,42 sysselsatte i andre sektorer i regionen. Dette resultatet er sammenlignbart med anslag for slike ringvirkninger i SND (2002), Dybedal (2003), Dybedal (2006a) og Dybedal (2006b). Det vi videre har gjort er å regne om til årsverk og fordele halvparten av ringvirkningene fra direkte aktivitet i Meråker til Meråker mens den andre halvparten går til næringslivet i Stjørdal, Trondheim, Selbu og Malvik. Noe av disse virkningene kan selvsagt også lekke over grensen til Storlien. Dette har vi ikke spesifisert nærmere.

Ut fra vår vurdering av det lokale tilbudet skulle andelen av ringvirkningene vært noe høyere enn 50 % for Meråker. Samtidig er det slik at noe av den direkte aktiviteten, for eksempel overnatting og servering, kan tilfalle Stjørdal, Trondheim og evt. Storlien. Dette er motvirkende effekter som gjør at vi antar at disse tross alt mindre feilkildene er av liten betydning for den samlede sysselsettingseffekten.

3.8 Andre virkninger

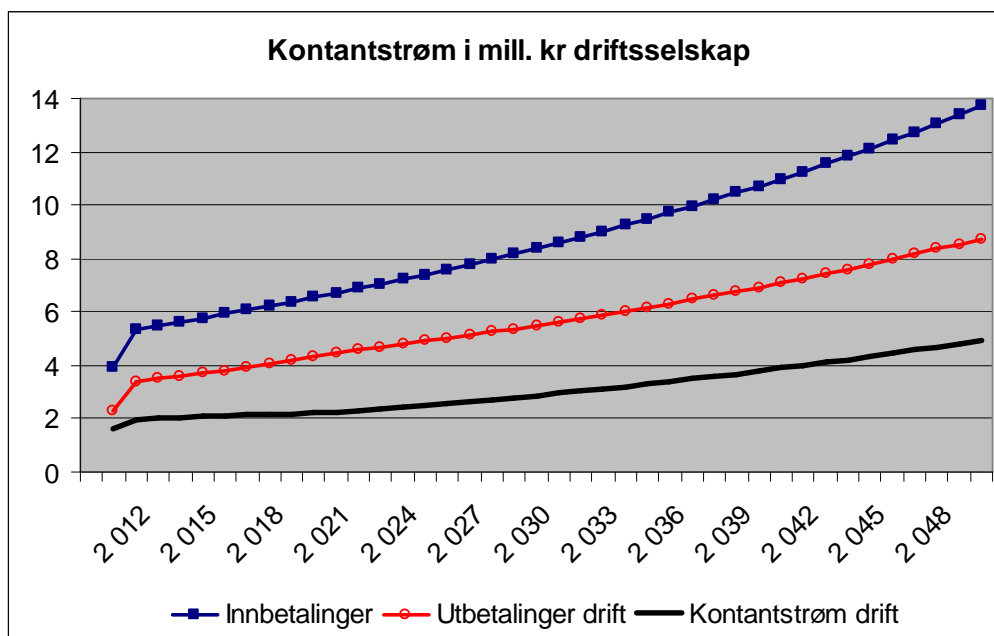
Problemstillinger knyttet til investeringens generelle virkninger på lokal/regional attraksjonskraft er ikke belyst i dette prosjektet. Hva en skitunnel med tilhørende satsinger fører til av andre satsinger i næringsliv og at folk i større ønsker å bo i kommunen enn før, er derfor ikke tatt med som samfunnsmessig gevinst av skitunnelen. Årsaken til at dette ikke er tatt med at slike problemstillinger er i liten grad belyst før i andre studier i andre områder. Dette gjelder også Torsby hvor flere informanter i området trekker fram at skitunnelsatsingen har gitt slike generelle holdningsendringer til det å satse på Torsby som utgangspunkt for næring og bosetting. Med bakgrunn i dette planlegger man nå å sette i gang en undersøkelse av også disse virkningene i Torsby (Olsson 2008). Likeledes burde det være aktuelt å sette i gang forskningsprosjekter i Norge hvor man ser på hvordan større investeringer og satsingsvilje i enkeltprosjekter kan endre den generelle attraktiviteten og folk og næringslivs vilje til å satse i et område.

4. DISKUSJON OG KONKLUSJON

I dette kapitlet går vi gjennom sentrale resultater og trekker konklusjoner om sannsynlige samfunnsvirkninger fra skitunnel i Meråker.

4.1 Sentrale resultater

En investering i et idrettsanlegg på godt over 100 millioner kan sjelden medføre lønnsomhet ut fra en bedriftsøkonomisk vurdering. Slik er det også for Meråker skitunnel. Riktignok antyder driftsbudsjettet til Meråker skitunnel positive kontantstrømmer med klar margin i anleggets levetid, slik figuren nedenfor viser, men dette gir trolig svært liten avkastning på innskutt kapital i skitunnelvirksomheten.

Figur 4.1: Kontantstrøm Meråker skitunnels driftsselskap.

Figuren viser om lag 2 mill. kr i driftsoverskudd/positiv kontantstrøm det første hele driftsåret og en videre økning med prisstigningen, men det kan vises at dette er minst 5 millioner kr for lite pr år i driftsoverskudd til å kunne gi konkurransedyktig bedriftsøkonomisk avkastning.

Utover skitunneldriften kan vi anta at satsingen vil utløse andre investeringer, satsinger og økt etterspørsel etter varer og tjenester i regionen gjennom:

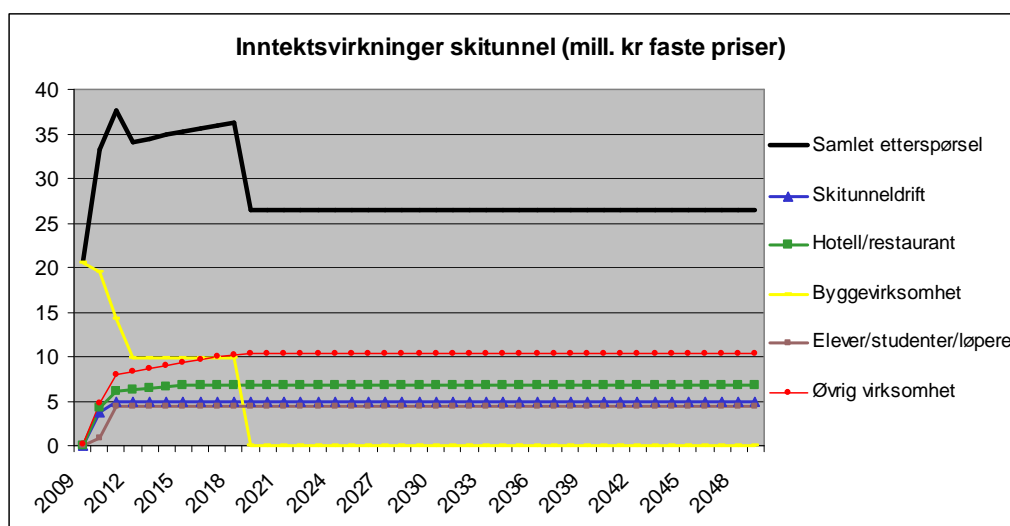
- Investering: Skitunnel antas å utløse investeringer i nytt overnattingssted, 10 nye private hytter pr år i 10 år og oppgraderinger av alpinsenteret.
- Tilstrømming idrettsutøvere: Skitunnel antas å utløse 20 % økt aktivitet på idrettsskoler om sommeren, 30 flere elever på Meråker videregående, 10-15

flere studenter på desentraliserte høyskolestudier og 4 eliteløpere som flytter til Meråker for å bo og trene der.

- Reiseliv: Økt aktivitet i hotell/restaurantbransjen og transportsektoren pga. kjøp fra besøkende ved skitunnel og relatert økning ved alpisentret.
- Betydelige ringvirkninger for varehandel/øvrige næringsliv pga grunnlag for skibutikk ved skitunnel og styrking av handelsvirksomhet gjennom forbruk hos besøkende i skitunnel og økt hytteturisme.
- Kommunal virksomhet: Tilflytting kan med dagens inntektssystem gi kommuner i regionen en betydelig inntektsøkning.

Dette kan inkluderes som virkninger, jf også at erfaringene fra Torsby tyder på at skitunnel har potensiale i seg til å bli en primærattraksjon som kan trekke besøkende til regionen. Det betyr at det er relevant å ta med overrissingseffektene, dvs. de besøkendes forbruk utenom primærattraksjonen (SND 2002). I anslagene på besøkende ved skitunnelen er også lokalbefolkningen inkludert. I den grad disse alternativt ville brukt pengene lokalt likevel, uansett skitunnel eller ikke, kan dette representerer en feilkilde. En andel av de lokale løperne må imidlertid antas å bo i Meråker pga skitunnelen eller de vil i periode oppsøke treningsmuligheter andre steder (for eksempel Torsby) hvis det ikke blir skitunnel i Meråker. Det lokale forbruket kan likevel være en feilkilde som vi har tatt hensyn til ved å sette et relativt lavt gjennomsnittsforkbruk pr besøkende.

Når vi avgrensner oss til sterkt relaterte områder, dvs. tar ikke med generell økt turisme, innflytting og etableringslyst man også kan forvente, kan vi anslå at skitunnelen utløser følgende virkninger lokalt og regionalt:

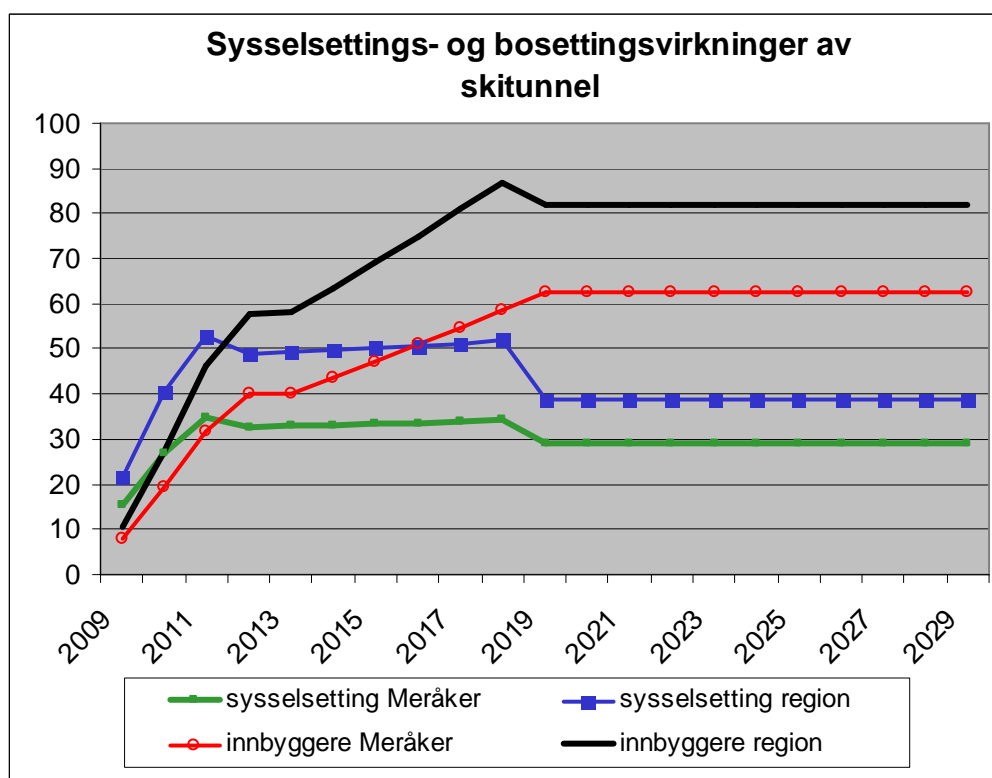

Figur 4.2: Regionale omsetningsvirkninger i mill. kr (faste priser)

I figuren ser vi at de første årenes inntektsvirkninger påvirkes sterkt av investeringsaktiviteten i skitunnel, påfølgende investeringer i overnattingssteder og

hyttebygging over 10 år. Fra og med 2019 er det kun ordinær drift og varige virkninger som er med som inntektsvirkning.

Regnet som nåverdi over 40 år med 7 % nominell rente, vil inntektsstrømmene i figuren over ha en nåverdi på om lag 560 millioner kr. Dette vil ha stor samfunnsmessig betydning fordi inntektene tilfaller sysselsettingsintensive virksomheter som bl.a. reiseliv og tjenesteyting. De samlede inntektsvirkningene i regionen ligger 5-6 ganger høyere enn inntektsstrømmen fra selve skitunnelvirksomheten som ser ut til å gi om lag 3 % samfunnsmessig avkastning på innskutt kapital, jf. beregninger i forrige kapittel. En svært lav andel av de samlede inntektsvirkningene går til å kjøpe inn varer og tjenester fra andre regioner. Dette tyder høye samfunnsvirkninger fra en skitunnel i Meråker. I en slik betraktning må naturlig nok sysselsettings- og bosettingsvirkningene vurderes mer eksakt. Våre anslag på lokale og regionale virkninger her vises i figuren under.

Figur 4.3: Regionale sysselsettings- og bosettingsvirkninger av skitunnel.

Foruten sysselsettingsvirkninger av bygg/anleggsaktivitet i investeringsfasen for skitunnel og relaterte satsinger, kan vi anslå følgende mer varige virkninger:

- 29,2 nye årsverk og grunnlag for minst 62 flere innbyggere i Meråker
- Årsverkene fordeler seg på 22,1 årsverk i skitunnel og relatert virksomhet, 4,6 årsverk i ringvirkninger i privat sektor og 2,5 årsverk i kommunen
- Innbyggereffekten er anslått som fire idrettsutøvere pluss to ganger antall nye årsverk. Dette er et forsiktig estimat for innflytting av idrettsutøvere til

regionen og det tar hensyn til økt innpendling og andre forhold som kan bidra til at bosettingsgevinstene blir lav pr beregnet årsverk.

- 9,8 nye årsverk og grunnlag for 19-20 flere innbyggere i øvrig region
 - Årsverkene fordeler seg på 3,1 årsverk i transport og relaterte satsinger til skitunnel, 5,9 årsverk i ringvirkninger og 0,8 årsverk i kommunal virksomhet.
 - Innbyggereffekten er anslått som to ganger antall nye årsverk. Dette er et forsiktig estimat som også her tar hensyn til økt innpendling da det normalt er 1,1-1,2 sysselsatte pr årsverk.
- Til sammen gir dette at skitunnelen kan gi 39 nye årsverk i regionen og grunnlag for 82 flere innbyggere

Årsverk vil her si en 100 % stilling med grunnlag for vanlig timebetaling i 1850 timer pluss ferie. Årsverkene er i noen grad sesongbetont med høysesong på høsten under oppkjøringen til skisesongen (september-november). I disse periodene vil det opplagt være behov for betydelig med overtidarbeid men trolig også flere sysselsatte enn årsverk. I andre perioder er det langt roligere. Sannsynligvis vil sesongeffekten her si at et betydelig antall flere sysselsatte enn årsverk får grunnlag for arbeidsplass og bosetting i regionen. Gjennom høy aktivitet i perioder pga. skitunnel kan man for eksempel legge grunnlaget for satsing og høy aktivitet også i andre perioder. Disse tilleggsvirkningene ser vi bort fra.

I tillegg vil investeringsaktivitetene som følge av skitunnel i Meråker gi betydelige inntekts- og sysselsettingsvirkninger i investeringsfasen. De anslåtte 12-15 årsverk i 2009/2010 og om lag 5 årsverk i ytterligere 8 år framover, vil her være viktig om vi nå beveger oss inn en periode med generell lav etterspørsel etter bygg og anleggstjenester i regionen.

De lokale eller regionale arbeidsplassene som skitunnelen kan gi grunnlag for er av stor samfunnsmessig betydning i kommuner som Meråker med sterkt behov for vekst i næringslivet for å beholde arbeidskraft og bosetting. Er det ikke tilgang på attraktive arbeidsplasser her, flytter arbeidskraft ut til vekstregionene og man får befolkningsnedgang som vi har sett gjennom mange år. Et relativt lite antall arbeidsplasser på grunn av en satsing er av vesentlig mindre samfunnsmessig betydning i storbyregioner eller for nasjonen som helhet fordi dynamikken er større og man over tid tenderer mot å få brukt ledig arbeidskraft i vekstsektorer.

Den regionale, samfunnsmessige gevinsten kan regnes som den bedriftsøkonomiske avkastningen pluss sysselsettings- og bosettingsgevinstene. Hvis vi antar kr 500 000 i regional verdiskaping for hvert regionalt årsverk som skitunnelen gir grunnlag for, kan vi beregne 20 % avkastning på de samlede investeringene i skitunnel (107 mill. kr) og relaterte satsinger (15 mill. kr). Ser vi bort fra direkte virkninger av investeringsaktivitetene, går avkastningen ned til 18 %. Grovt sett vil avkastningen halveres hvis det viser seg at skitunnelen kun gir grunnlag for halvparten av

årsverkene. Sett opp mot vanlige avkastningskrav i samfunnet på 5-10 %, tyder dette på at man kan karakterisere samfunnsvirkningene fra skitunnel i Meråker som høye.

Det at investering i skitunnel i Meråker ser ut til å kunne gi høy samfunnsmessig avkastning, styrkes klart av at vi ikke har inkludert en del spesielle virkninger, som for eksempel fra det at Meråker har styrket sin mulighet til å få større arrangement innen ski og skyting, og mer generelle attraktivitetsvirkninger lokalt/regionalt.

Meråker har satset hardt på å få arrangement innen ski og skyting og vil trolig være en sterk kandidat til å få større arrangement videre. Om man nå får realisert skitunnelplanene og medfølgende satsinger i næringslivet, bør Meråker kommune bli en enda sterkere kandidat for større arrangement innen ski og skyting. Dette er ikke tatt med som positive lokale virkninger fordi det ikke er selve arrangementene som skaper betydelige (varige) næringsmessige virkninger. Heller er det oppmerksomheten og markedsføringen som skaper langsiktige, positive virkninger i form av at Meråker framstår som en mer attraktiv kommune

Generelle attraktivitetsvirkninger gjelder hva en skitunnel med tilhørende satsinger fører til av andre satsinger i lokalt/regionalt næringsliv, større interesse for å besøke Meråker/regionen, det at besøkende blir i regionen i flere dager/netter enn hva besøket ved skitunnelen i Meråker skulle tilsi og at folk i større grad ønsker å bo i Meråker kommune eller regionen enn før. Dette er ikke tatt med som samfunnsmessig gevinst av skitunnelen fordi slike anslag må ha et bedre forskningsmessig grunnlag enn det som foreligger i dag.

Et annet forhold som også bør diskuteres er konkurranseforholdene mellom spesielt de ulike skitunnelanleggene i Finland (fem tunneler pr i dag), Sverige (kun Torsby) og Norge. Av disse er det først og fremst anleggene i Norge og Sverige som er i konkurranse mens anleggene i Finland mer viser at kan være rom for flere skitunneler i et land og at skitunnel etter hvert blir akseptert i stadig større grupper i befolkningen som en aktuell treningsarena. Når det gjelder forholdet mellom Meråker, Torsby og et sannsynlig anlegg på Østlandet, er dette delvis preget av konkurranse om den samme kundegruppen, delvis preget av at skitunneler skaper et marked med en stadig bredere, sammensatt kundegruppe (jf. erfaringene fra Finland). Budsjettene for skitunnel i Meråker har antatt et lavt besøkstall i forhold til Torsby og har således tatt høyde for en sterk konkurranse om kundene.

4.2 Konklusjon

Foreliggende budsjetter for selve skitunnelvirksomheten antyder 107 millioner kr i investeringskostnader, betydelige stordriftsfordeler ved å drifte anlegget sammen med øvrige idrettsanlegg og årlige driftsoverskudd på om lag 2 millioner kr (i faste priser). Med 40 års levetid kan dette gi en bedriftsøkonomisk avkastning på under 1 % av investeringskostnaden.

Når vi tar med hva besøkende og innflyttere til Meråker eller regionen ellers bør gi i inntektsvirkninger for regionen, ser det ut til at man bør passere 26 millioner kr pr år når man ser bort fra investeringskostnadene. Disse inntektsvirkningene vil i stor grad være varige og gi lokal og regional sysselsetting, verdiskaping og økt innbyggertall:

- 39 nye årsverk og 82 innbyggere i regionen Meråker, Stjørdal, Åre, Selbu, Malvik og Trondheim
- 29 nye årsverk og 62 innbyggere i Meråker

I tillegg vil investeringsaktivitetene som følge av skitunnel i Meråker gi grunnlag for om lag 12-15 årsverk i 2009/2010 og om lag 5 årsverk i ytterligere 8 år framover.

Den regionale, samfunnsmessige gevinsten kan regnes som den bedriftsøkonomiske avkastningen pluss sysselsettings- og bosettingsgevinstene. Med kr 500 000 i regional verdiskaping pr årsverk som skitunnelen gir grunnlag for, kan vi her anslå at skitunnelen kan gi over 20 % samfunnsmessig avkastning på de samlede investeringene i skitunnel (107 mill. kr) og relaterte satsinger (15 mill. kr). Dette kan karakteriseres som høyt sett i forhold til aktuelle lånerenter og vanlige avkastningskrav på under 10 %.

Beregningene og vurderingene ved en slik planlagt investering har selvfølgelig stor grad av usikkerhet ved seg. Vår vurdering her er at vi har fått ut tilstrekkelig informasjon fra erfaringer med to års drift av skitunnel Torsby. Sammen med lokal informasjon om bl.a. skimiljø og status i reiselivet i Meråker, danner dette grunnlag for tallfesting av anslag på direkte virkninger lokalt/regionalt og videre samfunnsmessige virkninger. Direkte virkninger og ringvirkninger er her ikke regnet ut på basis av reelle kontrakter eller forventninger om kontrakter, men er beregnet på basis av en regional økonomisk modell som nevnt over. Anslagene kan tolkes som forfatterens anslag på et realistisk utviklingspotensiale, dvs. et potensiale som bør kunne realiseres hvis det er vilje til å satse på enkelte basistilbud rundt skitunnelen. Mulighetsområdet eller utfallsrommet er selvfølgelig betydelig større enn dette både i positiv eller negativ forstand.

Det at vi i beregningene ikke hatt godt nok grunnlag for å tallfeste generelle attraktivitetsvirkninger som skitunnel med tilhørende satsinger også kan skape,¹ trekker her i retning av at man bør kunne skape mer positive lokale og regionale samfunnsvirkninger av skitunnel enn hva vi har anslått. Våre anslag og beregninger viser her at samfunnsvirkningene kan karakteriseres som høye selv om bare halvparten av de anslåtte samfunnsvirkningene lar seg realisere.

¹ Dette gjelder virkninger som satsingsvilje i lokalt/regionalt næringsliv, økt besøk til Meråker/regionen og at folk i større grad ønsker å bo i Meråker kommune eller regionen enn før uten etableringene eller besøket har noe å gjøre med skitunnel eller relatert virksomhet.

LITTERATUR

- Dybedal, P. (2003): *Fylkesvise økonomiske ringvirkninger av reiseliv i Finnmark, Troms, Nordland og Nord-Trøndelag*. TØI-rapport 640/2003., Transportøkonomisk institutt: Oslo.
- Dybedal, P. (2006): *Økonomiske ringvirkninger av reiseliv i åtte regioner i Nordland 2005*. Arbeidsdokument, 21.april 2006, Transportøkonomisk institutt: Oslo.
- Dybedal, P. (2006): *Økonomiske ringvirkninger av reiseliv i åtte regioner i Nordland 2005*. Arbeidsdokument, 21.april 2006, Transportøkonomisk institutt: Oslo.
- Dybedal, P. (2007a): *Økonomiske ringvirkninger av reiseliv i Østfold 2006*. TØI rapport 920/2007, Transportøkonomisk institutt: Oslo.
- Dybedal, P. (2007b): *Fylkesvise økonomiske ringvirkninger av reiseliv i Nord-Norge og Trøndelag 2006*. Arbeidsdokument, 30.juni 2007, Transportøkonomisk institutt: Oslo.
- Ericsson, B. og R. Grefsrud (2005): *Fritidshus i innlandet: Bruk og lokaløkonomiske effekter*. ØF-rapport nr. 6/2005. Østlandsforskning: Lillehammer.
- Farstad, E. og A. Rideng (2008): *Utenlandske turistenes forbruk i Norge 2007*. TØI rapport 941/2008. Transportøkonomisk institutt: Oslo.
- Fortum skitunnel Torsby (2006): *Fortum skitunnel Torsby: Sveriges första, världens längsta skidtunnel, världens enda skidskyttetunnel*. Powerpoint-presentasjon.
- Hagsmo, L. Og Wetlinde, S. (2007): *Vinterturismen i norra Värmland. En studie om de ekonomiska effekterna genererade av skidanläggningarna i Torsby kommun, med/och en fokusering på Branäs och Hovfjället*. Cerut arbetsrapport 2007:13. Karlstads Universitet, Centrum för forskning om regional utveckling.
- Haukeland, J. V. og A. Rideng (2007): *Utenlandske skiturister i Norge 2007*. TØI rapport 918/2008. Transportøkonomisk institutt: Oslo.
- Meråker kommune (2008): *Handlingsplan for omstilling 2006-2011*. Revidert plan etter sak 25/08, 2008, i Meråker kommunestyre.
- Nordtug, J., R. Sand, C.Wendelborg og J.Aasetre (2005): *Tilhørighet, pendling og kommunestruktur*. NTF-notat 2004:10. Nord-Trøndelagsforskning, Steinkjer.
- Kringen, B. (2008): *Personlig meddelelse på e-post 10.10.2008. Bård Kringen, prosjektansvarlig hos Reinertsen for prosjektering og kostnadsoverslag for Meråker skitunnel*.
- Olsson, M. (2008): *Personlig meddelelse på e-post 21.9.2008. Mats Olsson, turistsjef, Torsby kommun*
- Reinertsen (2008): *Meråker skitunnel. Skisseprosjekt med kostnadsoverslag*. Reinertsen, mai 2008, Trondheim.
- Sand, R. (2007): *Omstillingsbehovet i Meråker: en analyse av situasjonen i Meråker kommune etter nedleggelsen av Elkem Meråker*. Oppdragsrapport. Trøndelag Forskning og Utvikling AS, Steinkjer.

- Sand, R. og Storø, H.M. (2006): *Hjørnesteinsbedriften Södra Cell Folla AS: en analyse av industripolitiske rammebetingelser og samfunnsmessig betydning*. Rapport 2006:1, Trøndelag Forskning og Utvikling AS, Steinkjer.
- Slungård, Ø. (2008): *Revidert driftsbudsjett Meråker skitunnel*. Personlig meddelelse 24.09.2008.
- SND (2002): *Attraksjoner i Norge*. SND analyserapport. Statens nærings- og distriktsutviklingsfond: Oslo.
- Wetlinde, S. (2006): *Fortum Ski Tunnel Torsby. En studie av processen från idé till färdig skidtunnel*. Cerut arbetsrapport 2006:6. Karlstads Universitet, Sentrum för forskning om regional utveckling.

Vedlegg

Tabell VI: Ringvirkninger og fordeling på næringer.

	Sysselsatte Region		Syssel- satte/ årsverk	Årsverk Region Antall	Årsverk Meråker		Årsverk Øvrig region	
	antall	Andel			antall	andel	antall	Andel
industri	2	17 %	1,11	1,8	0,8	17 %	1,0	17 %
bygg/anlegg	1	8 %	1,00	1,0	0,5	11 %	0,5	8 %
transport	1	8 %	1,00	1,0	0,4	9 %	0,6	10 %
varehandel	4	33 %	1,21	3,3	1,5	32 %	1,8	31 %
hotell/rest	2	17 %	1,25	1,6	0,7	15 %	0,9	15 %
privat tj.yting	2	17 %	1,11	1,8	0,7	15 %	1,1	19 %
Sum	12	100 %	1,14	10,5	4,6	98 %	5,9	100 %

Andelen av ringvirkningene i øvrig region blir høyere enn 50 % fordi vi har anslått at 50 % av ringvirkningene fra aktivitet i Meråker går dit samtidig som 100 % av ringvirkningene fra aktivitet på Stjørdal og ett årsverk ved en utdanningsinstitusjon (Trondheim eller Levanger) går dit.